הסביבות

עלון להפצת המוסר

"אוהל יוסף" – נובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

גליון מספר 607 (646)

פרשת וישלח

כסלו התשפ"ז

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל

"וירץ עשו לקראתו ויזובקהו ויפול על צווריו וישקהו ויבכו" (ל"ג-ד')

המציאות מול הדמיון

"וישקהו" מנוקד. אומרים חז"ל מובא ברש"י: ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי. יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. **אמר רבי שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.**

והנה בין שנשקו בכל לבו, בין שלא בכל לבו, אבל התפעלות יש כאן מן המהפך שהתחולל בעשו. **ברגע אחד עבר על הנסיון,** ועל השנאה שקיננה בלבו שנים רבות, אחרי שחיכה לרגע זה כמה שנים, שיוכל לבצע את זממו ולגמול לאחיו בעד הרעה שעשה לו. ובכל זאת ויתר ונשק את אחיו יעקב.



רואים את ההבדל אצל האדם בין התנהגותו בזמן הדמיון כשהוא לא נמצא מול המציאות, להתנהגותו בזמן הנסיון כשהוא עומד מול המציאות. ההבדל הוא עצום. **משל למה הדבר דומה,** לילד המדמיין לעצמו כמה דברים יעשה כשיהיה גדול ואיך יעשה אותם. אבל, במציאות, כשהוא גדל, הוא בז לאותם דברים ואין להם בעיניו שום משמעות. המשמעות שהייתה להם בעיניו כשהיה קטן, אינה דומה לתפיסת עולמו כאשר גדל. וכן **כאשר יוצאים למלחמה** ומתאמנים לירות באויב. שבעת האימונים יורים בדמות עשויה מניר שאינה זזה, ואין פלא שבקלות מצליחים לפגוע "באויב" ולהרוג אותו. אך כמה שונה הדבר בעת מלחמה ממש, כאשר יש עסק עם אויב אמיתי, שזז ממקום למקום, וגם מתנגד ומגין על עצמו ותוקף, ואינו סתם דמות מניר.

זהו ההבדל בין עולם הדמיון לעולם המציאות. **האדם צריך לצאת מעולם הדמיון** ולראות להתאים את עצמו, את שאיפותיו ואת התנהגותו למציאות. הדבר אפשרי על ידי לימוד המוסר וחיפוש אחר האמת, ברצון אמיתי.

רבי שמחה זיסל זצ"ל היה מסביר את האמרה בפרקי אבות: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. **אין הכוונה אוי** להם לבריות שאינם לומדים תורה, **אלא לאותם** הלומדים, אוי להם ממה שהתורה עולבת בהם, בגלל שאין להסתפק בלימוד התורה סתם, אלא צריך עם זה מוסר, לשאוף להיות מבני עליה ולעמוד **בעיקר בזמן הנסיון אפילו כששומע חירופין וגידופין.**

כמה אנו צריכים להכיר טובה לסבא זצ"ל שלימד לנו את המקצוע הזה, את הדרך איך להתמודד עם הקפדות וטינות, **דהיינו להשתמש בכלים המתאימים כדי לרפא את המחלה מן השורש.** ידוע על הרמב"ם שבהיותו רופא, עמד פעם ליד רופא אחר מנתח שחשב לסלק תולעת שנדבקה במח באמצעות צבת. הרמב"ם בזריזות גדולה עצר אותו, ולא נתן לו לבצע את פעולתו. אלא ציוה להביא עלה של אילן, ושם אותו על המוח ליד התולעת, והתולעת מעצמה נעקרה ממקומה ועלתה על העלה. **זו הדרך לרפות מחלה** עם הכלים המתאימים, ואם לא משתמשים בדרך הנכונה, אז לא די שלא מרפאים אלא אף מגדילים את הסכנה, **והנמשל מובן.** רק בלימוד המוסר ניתן לעבור על ההקפדות ולתקן את המידות, **ויש להתמסר לזה בלי בושה.** גם הטוב שבסוסים זקוק לשוט. במאמר "יצר

המשך בעמוד ב'

עשו הרשע לדורות

הלכה עשו שונא ליעקב, וא"כ מהו שאמר ליעקב "נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלֵכָה לְנֶגְדֶּךָ", ועוד, "אֲצִיגָה נָּא עִמְּךָ מִן הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי" שרצה להיות עם יעקב **ואף טובה זו** שילך עמו לאט כצרכו [רש"י]. **והלא עשו שונא ליעקב ?**

"וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו" שרצה לעשר התבן והמלח. **והלא אין הם חייבים במעשרות ?** ומה היא אהבת יצחק בזה? ומ"ט רצה לתת לו את הברכות?

העולם בלול בחלק הגשמי ובחלק הרוחני, ותפקיד הגשמיות לסייע לרוחניות לעבוד את ה'. יצחק [מידת הדין], היה סבור שחומר הגשמיות אינה צריכה להיות אצל יעקב, אלא אצל אדם אחר שכל תפקידו וזכותו בעולם לסייע ולתמוך ביעקב. **וזה שרצה יצחק לתת הברכות לעשו,** שזו תהיה זכותו וקיומו בעולם.

המלח = הוא דבר המעורב ונותן טעם בכל המאכלים, **וא"א לתבשיל בלא מלח,** נמצא שזהו המסייע והמעמיד. וכך גם התבן שמקיים הבהמות ומעמיד חיי עוה"ז, וצד בפיו להראות ליצחק שמבין ומרגיש הצורך להיות טפל ליעקב, ולכן, **כשמעשרים אוכל, צריך גם להפריש מהמלח שבו,** כיון שהוא נטפל ונעשה חלק מהאוכל, ולכן סבר יצחק שראוי לקבל הברכות.

רבקה ברוח הקודש ראתה בהיפך, **שאסור להסמך על חומריות העוה"ז שאצל עשו,** אלא בכוחו של יעקב **לקבל שפע העוה"ז ולעשותו לרוחניות.** ולכן זעק "הברכה אחת היא לך אבי" מה זכות קיומי בעולם? ויצחק ברכו להיות המיצר לישראל כשהם יורדים ממדרגתם, וע"י **המורא ממנו יתחזקו ישראל בתורה,** וזהו זכותו להטפל ליעקב.

עשו שונא ליעקב **ורוצה להטביעו בחומריות שאצלו,** וזה שמציע ליעקב "אלכה לנגדך ... אציגה נא.." ויעקב מסרב "לרגל הילדים ..." **אי אפשר לחנך את עם ישראל לחשוב שהגשמיות היא לא חלק ממש מעיקר הרוחניות.** "עד אשר ... אדני שעירה" ויבנה ביהמ"ק בב"א ויוכח כי כל מה שיש בעולם הוא לכבודו ית'.

אדמו"ר **"הסבא מנובהרדוק"** זצ"ל הנחיל לנו לדורות את **המבט הנכון על גשמיות** בעולם, והכל הוא נסיון אל התכלית, כי הכל רק היכי תמצי להוסיף תורה ויראה.

יהי רצון שנבין ונלך כך, עד שישוב ה' ברחמים, אמן.

הסביבות

מה בגליון

דגל המוסר.....עמוד א'-ב'

פניני הפרשה מהסבא...עמוד ג'ד'ה'

מאמר מרבי דוד זריצקי.....עמוד ג'

פתגמי הסבא.....עמוד ו'

תנועת המוסר.....עמוד ז'

ניגוני נובהרדוק.....עמוד ט'-יב

י"ב כסלו- יום השנה יום הזכרון י"ז כסליו / 101 שנה לפטירת הסבא מנובהרדוק

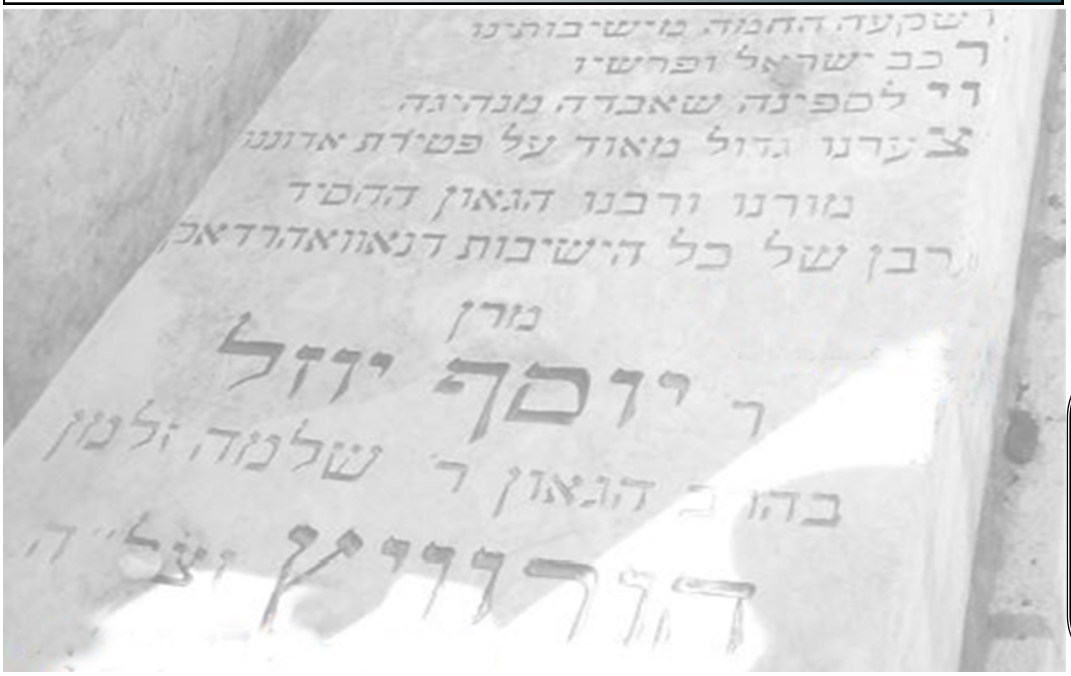

שיחות הישיבה לרבנו זצ"ל / י"ז כסליו

כבר דברנו מזה שבין המפריעים שיש להאדם, **המפריע היותר גדול** הוא שיש לאדם איזה קושי **שאינו מבין בהנהגת ה'**, שלפי השכל לא היה צריך להיות כך. כמו שספרתי איך שהיינו בגיטו במצב של עניים בעת האסון, בתקופה של יסורי איוב, ואעפ"כ מכל העניות שסבלנו מהם, **היה העינוי היותר קשה**, שלא היינו מבינים הנהגת ה', **איך זה יתכן,** ומה זה כ"כ ה' יתברך שולח מצב קשה כזו לכלל ישראל, וביותר על אדוקים וצדיקים, ועל בני תורה, **כמה זה כ"כ הפריע**, כ"כ הטריד, **מה שלא היו יכולים להבין זה בשום אופן** מה זה עשה ה' כ"כ, והיותר במשך השנים כשכבר ראו את הסך כל החורבן ר"ל.

ועל כולם כבר היו בסוף החורבן, וכבר נודע מה שנעשה לכלל ישראל "מן דפליטי", ויותר, במה שכבר אחר המלחמה **בגדר שנשארתי לבדי** לבוא לפני ה'. וכך מכל הישיבות וביותר מהעולם שלנו. כמה זה הטריד, ואם זה, וביותר, **שכל הקדוש יותר, קרוב יותר,** זאת המה מהחורבן, רואים שכל שקרוב יותר חרב יותר, **איך שלא נשאר** מהעולם שלנו, **לא נשאר** מהישיבות האחרות, כמה זה כ"כ הטריד, **ועל מה זה ולמה זה?**

איך זה נתפס בשכל האדם, אם הוא קודש יותר - אדרבה יש לו זכות קיום יותר, וכאן ראו שכל הקדוש חרב יותר, איך זה? אדרבה כמו שידוע, וביותר במשך הזמן ועד עכשיו זה הקושיה **מנקרת את המוח** שעוד עכשיו נמשכת זה הקושיא, שעדיין לא הצלחנו לבנות את החורבן, ואפילו במצבים הצליחו להחזיר עטרה ליושנה, **לא כן אצלנו עדיין לא הצלחנו** בכזאת תמיהה, כל הקדוש חרב יותר, **ולמה זה ועל מה זה?**

וביותר **מי שזכה** וזוכר, כמה איך שהיה, ובאיזה אופן, **וכמה תועלת וכמה קדוש ה'**, זה מהתנועה **שהיה נמשכת מהסבא זצ"ל** מקודם ברוסיא ובפולניא כמה זה היה נותן חיזוק וקידוש ה', כמה זה היה מחייב בכל הישיבות, **מי שראה את הציור של הישיבות שלנו** בדרך הראשון בחורים עובדים חזקים בבני עליה **אפילו שהם מועטים**, ובדור הזה ראו ושמעו ציורים של בני עליה, **כמה זה היה מחייב** ודוקא אלו המחייבים, הם בגדר כל הקודש יותר חרוב יותר.

והנה אנחנו עכשיו בזה הלילה של י"ז בכסליו, גם באמריקה וגם בארץ ישראל מתאספים. עכשיו בודאי לא כמו שהיה מקודם המלחמה **שהיה בכל הישיבות לילה** של חשבון הנפש ושל חיזוק, **וכמה זה עכשיו דבר בעתו,** שנשתדל להבין זאת הקושיא לכאורה אדרבה, והרי אפילו מהמקום ומהפינה שלנו כמה זה ציור שלנו מחייב, וכ"ש ובן בנו של ק"ו מקודם, ולכאורה למה זה ועל מה זה **"כל הקודש חרוב יותר"** אמנם ידוע זה המאמר, **אבל למה,** והלא כ"כ היינו מאושרים אם זכינו לזאת הלילה כמו שהיה חיזוק ורושם ממה שהיה בכל פולניא **שהיו שבעים ישיבות** שהיו משתדלים להתעורר בגדר מקום שהתפללו בו אבותי, למה זה על מה זה?

וביותר הקושיא כשאנחנו מתבוננים **שאפילו המעט בזה הוא לא בדרך הטבע**, ואין במה שקרה שום טבע., וקשה א"כ איפה הבחירה של האדם, והלא הכל רק מהקב"ה, ומה שאנחנו כאן נמצאים הוא שלא בדרך הטבע, ויותר יש לשאול, למה הנהגת ה' כך, וכי **היד ה' תקצר ?** וכי לא היו יכולים להשאר ישיבות מכל אלו שנחרבו ? כשהסבא זצ"ל נמצא למעלה במקום שהצדיקים יושבים, **ולמה לא היה יוכל** להיות שהם ישארו?

אלא פשוט כשנתבונן קצת **שזה גופה הוא העונש** ומידת הדין של ה"קודש יותר חרוב יותר" שהרי בלי ספק, אילו כלל ישראל היו זוכים, לא היתה עליהם שליטה של מידת הדין, כמו שמובא, שמכה שלא כתובה בתורה - **זה מכת צדיקים**, ומה הכוונה בזה שאין לך דבר יותר שנוגע לכלל ישראל זה מיתת צדיקים, כיון שאין לנו את הציור והמחייב אפילו מהישיבה היותר גדולה, אבל לכה"פ, **כשיש ציור שהוא חי, כמה זה מחייב** מה שהיינו זוכרים בכל מדינה, ואפילו שהמצב לא היה יותר טוב מעכשיו, **אבל הם הצליחו לעשות ישיבות,** וכמה זה היה הצלחה ובישיבות גופה, **כמה זה מחייב מסירות נפש.**

ממילא, **זה גופה העונש היותר גדול** שכל ה"קודש יותר חרוב יותר" שכל החיוב מי שמעורר "פנה צדיק פנה הדרו פנה זיוה", וממילא, כמה עלינו להרגיש אחריות, כמה שזכינו מעט מזער לזכות לאור הגבוה, כמה זו זכות לנו, ולא רק בשבילנו, אלא כל כלל ישראל. **כמה זה פיקוח נפש מי שמרגיש את זה**, וכמו שמוצאים בחובבת הלבבות שמביא "לפי שנעטרך המין פרישות, היה בדין להיות פרושים.." שהיה צריך **שזאת הפינה פובלין** שיהיה לכה"פ הפינה בעולם שילמדו זה, ועלינו להרגיש שזה לא רק נוגע לכל אחד בפרט, אלא יותר שזה נוגע לכל מין האנושי, בגדר "כי המעט הזך הוא הרב" כמו שמובא המשל, שאמר בעל הגמל עם הקש, לפחמי, "נצוץ אחד קטן יוצא ממך ושורף את כולם" נצוץ אחד ופה זה מלא, כשראה יעקב אבינו את כל האלופים, פחד, מי נותן ומי עומד שלא להתבטל מחמת זה, ולזה לא צריך יותר מניצוץ אחד מיוסף.

כמה צריכים אנחנו להרגיש דבר זה הלילה בי"ז בכסליו, **כמה זה ניצוץ** אחד כמה חשיבות יש בזה "משל **למצא מרגלית** שזורק הצרורות שבידו" **זה מרגלית**!! להרגיש את הגאוה "ויגבה לבו בדרך ה'" מרגליות הם קטנים, אבל זה שווה. **וכמה צריך להרגיש אחריות** עלינו, שאם יהיה ניצוץ אחד, יהיה שורף את כולם, וכמה יש לנו להתבונן כמה זה הנצוץ רפוי אצלנו, **כמו ששמעתי מר' אליהו דסלר זצ"ל** "ביקש יעקב לישב בשלוה" מבקשים צדיקים לישב בשלוה, ולכאורה מה ביקש יעקב **ואיזהו שלוה ביקש** ? והלא היה זה אחרי שעבר את כל הניסיונות של לבן, עשו, ודינה, מה יכולים להשיג בשלוה של יעקב אבינו, והרי לא היה יושן בבית מדרשו של שם ועבר כל השנים, ועכשיו מבקש לעת זקנותו שלוה, **איזו שלוה מבקש ?**

ומסביר שבוודאי אצלו ... וכמו שהסבא זצ"ל ג"כ מסביר. מה היא העבודה ללחום ולעבוד את ה' יתברך להמשיך את המלחמה, **ומה היה אצל יעקב אבינו קשה להבין.** אבל אצלנו כשהאדם רוצה רוצה להתקרר מהמלחמה, "**לעולם** - ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע" כמה שהוא רוצה להפסיק את האדם מלעבוד, כמו כן להרגיזו, וזהו ברגזה ביקש יעקב, כמה היה מצליח לשנות את הטבע ואדרבה להיות עובד ה', ומה קרה, קפץ רוגזה של יוסף, להיות כ"כ ממשיך אפילו באבילות על יוסף, **והביאור הוא**, שאפילו שלוה של יעקב אבינו זהו איזה דבר שצריך האדם שלא להמשך כדי שלא תתקרר דעתו,ו כמו שמסביר מדרגת האדם על נחום איש גמזו, שאמרו בגמרא **"לא נתקרר דעתו"** למה לא נתקררו דעתו עד שנתמלא כל גופו שחין, זאת אומרת מתי יצליח לקרר דעתו, **רק כשיתקן את החסרון.** וזהו ביקש יעקב, כמו שבטבע האדם, לישב בשלוה להמשיך יצר הרע, זהו קפץ רוגזו של יוסף, אם נתבונן בכל הרוגזות שבאים על האדם, הלא הכל בא מה'בעל דבר', וכמו בנוגע לכסף, וכי מסתפקים במעט, והלא אוהב כסף לא ישבע כסף, **וכמו בעולם שלוחמים כשרוצים לעקור את הכל,** לא יושבים בשלוה, ואמנם קשה להמשיך המלחמה, כי אפילו אצל יעקב אבינו היה זה קושי.

והנה אנחנו שזכינו לכל הפחות לטעום, וכמו שצייר הסבא זצ"ל, **שמעולם לא היה מנוצח** גם מאחד שמעולם יהיה מנוצח **וכ"ש אנחנו שכבר טעמנו יתן לנו ההשקפה להמשיך בגדר 'לא נתקררו דעתו'** ואפילו כל העולם אומרים עליך צדיק אתה, תהיה בעיניך כמו רשע. איפה הצידקות, וזה שביקש יעקב לישב בשלוה, **בזה הלילה** נקבל על עצמנו **להמשיך את המלחמה הזו**, אם אנחנו זכינו להיות מיחידים, **א"כ דוקא עלינו להמשיך את החיוב.** ואמרו חז"ל 'לא די לצדיקים, אלא שביקש יעקב לישב בשלוה. כמה שזה נוגע בציור בגדר **צדיק יסוד עולם לעבור נסיונות ולהמשיך,** נצחו מוטב, ואם לאו מתיאש, - לא! **רק נצחון בתחבולות** ורק שיהיה מנצח, ואם אנחנו ראויים נזכה לכך.

דגל המוסר וישלח / המשך

לב האדם רע" כותב רבי שמחה זיסל זצ"ל שאילו לא זכו ישראל אלא למאמר חז"ל: צדיקים לבם ברשותם, רשעים הם ברשות לבם" דיים, כי ממאמר זה לבד אפשר להתבונן ולהתעלות עד התכלית הנכספת.

ועל דרך זו מבינים מה שחז"ל אמרו על הפסוק "ותצא דינה בת לאה" כמו האם כך הבת.. ואע"פ שהמרחק גדול מאד בין יציאתה של לאה אמנו ע"ה ליציאתה של דינה, ואין בכלל מקום להשוות, שהרי **לאה אמנו** רצתה להעמיד שבטים בישראל בקדושה ובטהרה, **ואילו דינה** יצאה לראות בבנות הארץ, ואעפ"כ מצאו חז"ל לנכון להשוות ביניהם בעצם היציאה שאינה המידה המתאימה לאשה. **נבין כי לחדור לכזה עומק,** **יכולים רק חז"ל** ברוב חכמתם בבירור מידות האדם. **הוא הדבר** ביעקב אבינו ע"ה. בגלל שאמר שמונה פעמים "עבדך יעקב" נענש, ויצאו שמונה מלכים מעשו לפני מלוך מלך לבני ישראל. עונש חמור כזה ליעקב אע"פ שהוא אמר את זה לא מהרגשה פנימית, שהרי היה בטחונו גדול בה', ואמראת זה רק מן השפה ולחוץ למען הרושם, בכל זאת התורה לא סבלה את ההתרפסות המיותרת. עד כדי כך שחז"ל אמרו עליו את הפסוק "מקור משחת ומעין נרפש צדיק מט לפני רשע" (משלי כ"ה).

עלינו להבין דקות כזו בהתנהגות שמותנית בבירור מעמיק בדרך הנכונה ובכלים הנכונים כדי להימנע משגיאות ומטעויות.

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

לקחי תורה ומוסר מהפרשה מהסבא זצ"ל

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת:

האמונה והביטחון – כותב הרמב"ן (בפ"א ב'ספר האמונה והבטחון' המיוחס לו) – הם שני עניינים נפרדים, לא כל המאמין בוטח, אבל כל הבוטח מאמין...

האמונה היא כמו האילן, והביטחון הוא כמו הפרי. הפרי אכן מעיד על האילן שגדל ממנו, וכמו"כ הבוטח בה' מעיד כי הוא אכן מאמין בו, כי אם לא כן במה יבטח. אך כשם שאין האילן מעיד על פירותיו, כי יש אילנות שאינם מוציאים פירות, כך המאמין אינו בוודאי בוטח בה', כי לפעמים יחשוש שמא יגרום החטא, או שמא קיבל כבר על מעשיו הטובים, בניסים שעשה עמו הבורא.

ועל כן אף המאמין משתדל, כי הוא ירא שמא החטא גורם. ולולא היראה מן החטא, היתה ההשתדלות, חיסרון באמונה. אבל הבוטח באמת, אינו מפחד מן החטא, וע"כ אינו משתדל שהרי בוטח הוא, כמו שאמר דוד בתהילים (קיב) 'משמועה רעה לא ייירא נכון לבו בטוח בה".

בזאת מבאר הרמב"ן את פחדו של יעקב מעשיו, והשתדלותו בחציית העם אשר איתו והצאן והבקר לשני מחנות. כי באמת הרי הבטיח הקב"ה ליעקב: 'הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך...' וממה חשש יעקב? וכי, חלילה, לא היה בוטח בהבטחת הקב"ה?

אלא, בפסוקים מבואר שיעקב אבינו אכן חצה רק את העם אשר איתו ואת הצאן והבקר, אבל את נשיו ואת בניו לא חצה, כי עליהם היה בוטח בהבטחת הקב"ה, אבל על העם אשר איתו ועל מקנהו, לא הבטיחו הקב"ה, ועליהם חשש שמא יגרום החטא, והשתדל בחצייתם לשני מחנות.

מרן הסבא מנובהרדוק זי"ע (מדרגת האדם, דרכי הביטחון פ"ח) מביא את דברי הרמב"ן, ומוסיף שניתן לומר שאף חששו של יעקב מן החטא, לא היה אלא מפני שהיה לו עסק עם עשיו, שנתברך מיצחק: 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צווארך', היינו שכוחו של עשיו כל כך גדול, עד שאפילו ירידה מועטה של יעקב, מרוממת אותו, לכן חשש יעקב שמא החטא יגרום חיסרון בממשלתו של יעקב על פני עשיו, אבל באמת אין החטא סיבה לחיסרון בביטחון, כי אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו.

***

מידת הביטחון של מרן הסבא מנובהרדוק זי"ע הלא היא מן המפורסמות. מעולם לא דאג את דאגת המחר בשום ענין, כפי שעוד יסופר, וגם לא התרגש מאף מאורע גדול ומסוכן ככל שיהיה, ולא זז בעבור שום מקרה כמלוא נימה משגרת חייו הרוחניים...

עוז בטחונו בקב"ה ניכר מאוד בשנות האימה, עת פרצה מלחמת העולם הראשונה, כאשר התמוטטו מוסדי תבל, והישיבות התקשו לכלכל את בניהם, רבים מבני הישיבות חזרו לבתיהם לבקשת ההורים, ורק ישיבת נובהרדוק עמדה כצור איתן, ולא זו בלבד שלא סגרה את שעריה, עוד הסבא הכריז ופרסם בעיתונים שהישיבה נכונה לקלוט את כל התלמידים שיבואו.

השמועות דברו על כך שהסבא מבטיח שמי שיבוא לישיבה ינצל מגיוס לצבא, ואכן המוני בחורים הצטרפו לספסלי ישיבת נובהרדוק.

ובכל אותה העת, למרות המצב הבלתי ברור בעולם כולו, עת מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, לא חדל הסבא מלייסד ישיבות נוספות, כשהוא עומד על גבן, תומך, מעודד וממריץ.

בשנה האחרונה לחיי הסבא, המלחמה התנהלה בשיא תוקפה, אך בביתו של הסבא, כאמור, התנהלו החיים כסדרן. פעם אחת, במוצאי שבת, רצה הסבא להבדיל כשהכוס כבר היתה מונחת בידו, ולפתע פרצה לעיירה קבוצת פורעים, וברחוב נשמעו מטחי יריות כבדים, שלא פסחו אף על חצרו של הסבא, ואט אט התקרבו הפורעים לביתו, ובני הבית מיהרו להסתתר.

אך הסבא כדרכו בקודש לא זז ולא נע, מלא בטחון בקב"ה, שהפורעים לא יגעו בו לרעה, המשיך לעמוד כשכוס ההבדלה בידו, והמתין לעת שיוכל להבדיל.

כעבור כמה רגעים, הוא הבדיל על הכוס בשלווה. תלמידיו העידו שקולו היה רצוף וגופו היה רגוע ואף טיפת יין אחת לא נטפה מן הכוס.

***

לא רק מעצמו תבע לבטוח בקב"ה בשלמות, גם מתלמידיו ומהיהודים שהתדפקו על דלתו, תבע כן.

יהודי פנה אליו בבקשה שיברך את בנו השוכב על ערש דווי ונוטה למות. "עליך להשתדל להביא רופא מפורסם, מומחה גדול שיציל את בנך מן הסכנה" – אמר לו הסבא – "אך התשלום על כך רב מאוד... מאה רובל..." בלית ברירה הסכים האב לשלם את מיטב כספו, העיקר שבנו יתרפא...

"כוונתי היתה" – הסביר לו הסבא – "שעליך לשכור עשרה אנשים שיתפללו על בנך החולה, ויאמרו 'אמן יהא שמיה רבא' בכוונה, כהבטחת חז"ל שהעונה 'אמן יהא שמיה רבא' בכל כוחו קורעין לו גזר דינו..."

"מאה רובל...!?" – החל האיש לקבול על השכר המרובה של המתפללים – "כל כך הרבה כסף צריך לשלם להם...? ומי אמר כלל שזה יועיל....?"

"הכיצד תעזור תפילתך" – הוכיח אותו הסבא – "אם אתה בעצמך מסתפק ביעילותה וביכולתה לרפא לפחות כמו הרופא המומחה....?

הרי רק הוא ית' רופא כל בשר הנאמן, ברצותו מחיה וברצותו

< < <

הסופר רבי דוד זריצקי על תנועת נובהרדוק

הסבא מנובהרדוק - שיטתו

ר' יוחל היה מהפכני מטבעו ולא הלך בדרך הסלולה שחידשו אחרים. שיטתו באה לו מתוך מאבק עצום עם עצמו. היא היתה קיצונית ביותר. לפי דעתו אין הדורות שלנו מוכשרים ללכת בדרך של פשרה. כי ההולך בדרך זו אין לו סיכויים לעמוד בנסיונות האורבים לו על כל צעד. על בני העליה, איפוא, להשתחרר כליל מהשעבוד לרצונות ולתאוות, להפקיר את כל הנטיות הגופניות ושאיפות החיים החומריות, מבלי כל ויתורים ופשרות ולהתמסר לחיי תורה ורוח. על האדם לבחור אחת משתי אלה: או חיי העולם או חיי תורה. כדאי ללכת אחרי השלילות הגמורה מאשר לפסוח על שני הסעיפים ולנטות פעם לכאן ופעם לכאן.

הוא נטע בתלמידיו את שיטת ה'הפקרות', היינו שיפקירו את כל מאווייהם לשם התקדמות בעליה הרוחנית, יש לברוח מן העולם כדי לקנות את העולם. אין אומלל יותר מן האדם השקוע בתאוותו שכן אין הוא בן-חורין אף פעם.

הוא ותלמידיו שכחו לגמרי את עצמם, לא שמו לב לחזותם החיצונית, לא הקפידו על מזונותיהם ונוחיותם, ביטלו כל תענוגי החיים וידעו רק דרישה אחת: הדרישה הרוחנית.

הם חתרו לקראת השתוות לגבי השבח והגנאי, הכבוד והבזיון, העושר והעוני, רוב תלמידיו הקדישו חייהם לתורה בלבד ולא משו ממנה אף בשעה של סכנת נפשות ממש, ולא זו בלבד, הוא החדיר בתלמידיו את המגמה להפקיר את עצמם למען הזולת, להפקיר את המעמד הרוחני שלהם לטובת המעמד הרוחני של אחרים. האדם חייב לזכות את הרבים אף אם הוא מופרע על ידי כך מלימוד התורה.

ר' יוחל חייב את מידת הבטחון עד הקצה האחרון. בטחון ללא השתדלות. הוא חייב למגר את שלטון המידות על האדם מיסודן, לא להשאיר מהן כל נטיה ושורש. לשם שבירת מידת חמדת הממון, הפקירו תלמידיו את כל אשר להם בבחינת - "שלי שלך ושלך שלך", התלבשו בבלויי סחבות כדי למגר את מידת הגאוה, התאוה והכבוד וכו'.

סערת הנפש והרתחת רמ"ח האברים, ליותה את שיטתו המוסרית של ר' יוחל. בתפלה ובלימוד המוסר הגורם המכריע הוא הסערה. בקולי קולות, מתוך אנחות שוברות לב וצעקות מעומק הלב יגיע האדם לידי התרגשות, בכי, חרטה וצער, ומכאן לתשובה.

היכן הם כעת?

היכן הן ישיבות נובהרדוק המפורסמות? למה אין אנו שומעים בלילות את צעקתם ואת בכיים, ולמה אין אנו רואים אותם כשהם הולכים מעיר לעיר ובין לילה מוקמת בה ישיבה?

כיצד הם הקימו ישיבה בעיירה פלונית?

בידו עלה בעיירה פלונית? היה בא יחיד בלבד, או לפעמים היו באים, או לפעמים היה משמש לעיירה. היה מכנס כמה נערים ומיד מתיישב עמם בבית המדרש ומתחיל ללמוד איתם דברי אלוקים חיים. אז לא חשבו על בנינים גדולים בעלי אגפים, אז לא היה צורך בפנימיה ובאולמי אוכל, לא היה חשמל, ולא גז לבישול. בית המדרש מוכן היה, עזרת הנשים מוכנת היתה לקלוט כמה עשרות בחורים לשינה. קש אפשר היה להשיג בקלות ללא תמורה וגם שקים ריקים אפשר היה להשיג. הרי כל עירה רצתה בימים ההם שגם בה תשכון ישיבה. ככה הורכבה ה"פנימיה" והכל היה מוכן. אחר כך באו גם מספר נערים מהערים והכפרים הקרובים. בענין פרנסה לא היתה דאגה, האברך שהקים את הישיבה, היה לוקח עשרה נערים אתו ויוצא לרחוב, מגיע לפתח בית, היה דופק בדלת ומשנפתחה הדלת היה מפטיר לעומת בעל הבית או בעלת הבית: הנה הילד הזה יאכל אצלכם "יום", ונפנה והולך לו לבית השני מבלי לחכות לתשובה חיובית.

הילדים בכו כשחזרו מ"יומם" הראשון, אולם משהתרגלו לכך, כל אחד נתן את לחמו בסבר פנים יפות.

כך הקימו ישיבות.

היום אין להקים ישיבה בצורה כזאת. כיום נוסעים ההורים עובר לביאת בנם לישיבה – כדי להיוכח אם אמנם הפנימיה ראויה לשמה, מה טעמו וטיבו של האוכל, ומה מראה פניו של ראש הישיבה, האם איננו מאלה שאינם יודעים מה נעשה ונשמע ברחוב, האם לא יזיק לבנם המפונק מזג האויר בעיירה או בעיר פלונית. ובכלל הבן הוא חלש ומפונק ואינו מסוגל לסבול קשיי קליטה בישיבה. לפיכך בונים בנינים נהדרים, וילות על כל האביזרים המותרתיים.

לפיכך, אי אפשר כעת להקים ישיבה של נובהרדוקאים ששם ירוצו על פני הישיבה ויצעקו בקולי קולות: "לב טהור ברא לי אלוקים, א - וי, לב טהו - ר!" משום שצעקה מגדרת את הגרון וגרון אבר עדין הוא, הוא עלול חס וחלילה לחלות... ובר מן דין, לב טהור הפך להיות מושג רלטיבי, כמעט כל אחד מבין את זה אחרת...

יש ישיבה נובהרדוקאית אחת בירושלים, אחת בתל אביב, אחת בניו-יורק ואחת ב...ליאון אשר בצרפת. המקום האחרון הוא באמת מתאים ביותר לרוחה של נובהרדוק, שכן הנובהרודקאים רצו תמיד להקים ישיבות דווקא במקומות מסוכנים ביותר.

מלבד אלה אין כלום.

וגם באלה אינה נשמעת הצעקה הנובהרדוקאית מלאת הכאב והדמע, מלאת הפאתוס וספוגת הדביקות. צעקה שאינה מצטעקת מן הגרון ומן הלב, אלא נופלת עליך ממש מן השמים וממעכת את ישותך, והנך מוצא עצמך מעוך על גבי רצפת העולם ומחכה שאיזו רגל תדרוך עליך. היום אין התבודדות כמו בשנים קדמוניות, היום אי אפשר להכיר בהם כפי שהכירו קודם. כפי שהכירו קודם, בעת שחיו ופעלו, צעקו ולמדו, בכו והתעלו אלה שדבריהם מוזכרים בחוברת הצנועה של הרב בן ציון ברוק מירושלים. (מתוך מאמר שכתב)

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

לקחי תורה ומוסר מהפרשה מהסבא זצ"ל

ממותת..."

וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ: (לב כו)
מרן הסבא מנובהרדוק זי"ע מביא דברי הזוהר הקדוש שכיון שראה המלאך שאינו יכול לפגוע בתורתו של יעקב, פגע ב'תמכין דאורייתא' שלו.
מבואר, אומר הסבא, שאכן אין בכח היצר הרע ליגע בלימוד תורה עצמו, ולכן פוגע באמצעים הנדרשים לאדם כדי ללמוד.
ומכאן יש לימוד לדורות הבאים, כי מעשה אבות סימן לבנים, שבאמת בכל מה שנוגע לגוף לימוד התורה, יקשה מאוד על היצר הרע להחלישו, וכל עיקר עבודתו ופעולתו הוא ב'תמכין דאורייתא', שאלות החיים ודאגתם, והתנאים הנלווים הנצרכים לאדם כדי לישב ללמוד בשלווה
וזהו מה שאמרו חז"ל (חולין צא א) חד אמר שהיצר הרע נדמה לו כעכו"ם וחד אמר שהוא נדמה כתלמיד חכם, ונראה שלא נחלקו, אלא אלו שני דרכים בתחבולות היצר להחליש ה'תמכין דאורייתא' של הלומד תורה. פעמים שיבוא אליו כעכו"ם היינו שיבלבל אותו בדעות כוזבות של כוחי ועוצם ידי, ושאר טענות משונות המונעות אותו מלהשקיע בלימוד התורה, ופעמים שיבוא אליו כתלמיד חכם, שיבוא אליו עם סברות שאף לפי התורה, אין לו ללמוד כל כך בהתמדה, ויגייס ל'טובתו' מאמרי חז"ל: 'יפה תלמוד עם דרך ארץ' ו'כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה', ועוד כהנה סילוף מאמרים, כדי לעקמו מדרך טוב, והסבא מאריך שם (דרכי הבטחון פרק י"ב) עוד בתחבולות היצר והעצות להישמר מהן.
ומסיים מאמרו: "והחובה רבה על המבקש ה' באמת, שישמור עצמו בתחילה שלא יהיה נאחז בסבך של 'תמכין דאורייתא', היינו החשבונות של שאלת החיים, ומצב הכבוד שלו בחיי החברה, ועליו להימסר עצמו אל התורה, ולפרוק מעל צווארו עול חשבונות הרבים, שעל ידי זה יתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם".
***
תקצר היריעה ויכלה הדיו אם נספר אף מעט מהתגברותו של הסבא זי"ע על יצרו, ומשליטתו המלאה עליו בכל שטחי החיים, הן ביראתו שקדמה לחכמתו, והן במידותיו הנאצלות, להרנין לב נדכאים ושפלים...
די אם נספר כיצד עזב את עולם המסחר שעסק בו, ונזרק באחת כל כולו לעולם התורה והיראה...
כאשר פגש הסבא לראשונה את הגאון רבי איצל'ה בלאזר מפטרבורג זצ"ל, שאל אותו ר' יצחק: "לאן פניך מועדות?", "ללייפציג, לסחור בירידי!" – השיב הסבא.
"ותורה מה תהא עליה?" – שאל ר' איצל'ה, "צריך אני לפרנס את משפחתי" – ענה הסבא – "אם לא אתעסק במסחר, במה נחיה...?"
"ובמה נמות..." – הוסיף ר' איצלה לייסר את הסבא – "מה נענה ביום הדין...?!"
דברי רבי איצלה שיצאו מן הלב, נכנסו היטב ללִיבו של הסבא, והציתו בו שלהבת קודש ומיני אז דבק בתורת המוסר והיראה.
***
בעקבות הפגישה עם הגאון רבי ישראל סלנט'ער זצ"ל שתתואר כאן, דבק בו הסבא זי"ע והלך אחריו כשבוי ביד שוביו...
היה זה באחד ממסעותיו של הסבא לעיר 'ממל', שם פגש את רבי ישראל ושוחח עמו בעניינים העומדים ברומו של עולם. תוך כדי שיחתם נודע לרבי ישראל שהסבא כבר שכר עגלה כדי לחזור הביתה בתום הפגישה, ואז האיץ בו רבי ישראל שיחזור לאכסנייתו, כי אולי יחפש אותו העגלון, ומשלא ימצא אותו, תגרם לו עגמת נפש, "על אף שיחתנו החשובה" – הסביר רבי ישראל – "אסור לעשות זאת על חשבון הזולת..."
רגישותו של רבי ישראל, הקסימה מאוד את הסבא, ומיני אז נקשר בו ובתורתו, עזב את מסחר העולם הזה ודבק בחיי העולם הבא.
***
הרבנית ע"ה ספרה שתמיד כאשר חזר מבית המרחץ בערב שבת, היה חסר אחד מבגדיו, וכשנשאל על כך, התברר שמסר את הבגד לאחד הנזקקים.
תלמידו הג"ר ירוחם ורהפטיג זצ"ל סיפר שפעם בא לפנות בוקר לחדרו וראה שהדלת הפנימית מפורקת, לאחר העיון ראה שהסבא ישן עליה כשהוא מכוסה בגלימתו, ועל מיטתו ישן אחד

< < <

מעשה רב ופניני הנהגה

מרן הגאון **רבי יחזקאל אברמסקי** זי"ע סיפר לתלמידיו, על המפגש הראשון שהיה לו עם הסבא, **רבי יוסף יוזל מנובהרדוק** זיע"א.
היה זה בשנת תרס"ג. הנער הצעיר יחזקאל אברמסקי מגיע לעיירה נובהרדוק להבחן לסמיכה אצל הפוסק הגדול בעל ה"ערוך השולחן". לאחר שנבחן וקיבל סמיכת חכמים, נכנס אל הסבא. לא היה שם כיסא בעל יותר משלוש רגליים להושיבו, ועל כן עמד והרצה את חידושי תורתו. משעמד הסבא על גדלות הבחור בתורה, קרא לבנו ואמר שצריך לכבד תלמיד חכם כזה ב'תה מתוק', אך קוביית סוכר לא הייתה מצויה בביתו, על כן שלח את בנו לקנות בהקפה קוביית סוכר...
ואז פנה הסבא ואמר לבחור: "אם חפץ אתה להיות 'יהודי' – תכניס היטב לראשך שרק תורה היא המציאות, אין שום מציאות בעולם חוץ מתורה. אם כה תחיה – תוכל להיות יהודי."!
ו**רבי משה מרדכי שולזינגר** זצ"ל, שסיפר את המעשה, הדגיש ואמר: "נשים לב, הסבא אינו אומר לו 'אם הינך חפץ לצמוח גדול הדור', הוא אומר לו אם הנך חפץ להיות 'יהודי'. עליך לחיות השקפה זו, שאין שום מציאות חוץ מתורה – זה תנאי כדי להיות 'יהודי'"!
והסבא הביא לכך ראיה מדברי חז"ל: בסוגיות החורבן (גיטין נו ע"א) מספרת הגמרא על רבי יוחנן בן זכאי, שביקש לצאת מירושלים כדי לפייס את שר הצבא אספסיינוס. כשבא לפני אספסיינוס, אמר לו: "שלום עליך המלך". טען כנגדו אספסינוס שהינו מורד במלכות, שהרי הוא אינו מלך, והוא קורא לו מלך!
ענה לו רבי יוחנן בן זכאי: האמת היא שאתה כן מלך! והראיה, כי אילו לא היית מלך לא הייתה ירושלים נמסרת בידך, "דכתיב: 'והלבנון באדיר יפול' ואין אדיר אלא מלך, דכתיב: 'והיה אדירו ממנו', ואין לבנון אלא בית המקדש, שנאמר: 'ההר הטוב הזה והלבנון'... ומסופר שם שתוך כדי דיבורם הגיע שליח מרומי והודיע לאספסיינוס כי המלך מת ומינוהו חבריו למלך...
עתה נתבונן: רבי יוחנן בן זכאי מגיע לפגישה גורלית עם שר הצבא. כיצד יתכן שהוא פותח את הפגישה בדבר שמעורר את זעמו של השר? הלא כלל בסיסי לניהול מפגש מוצלח הוא, לפתוח אותו בדברים המתקבלים על דעת השר ולא בדברים שיעוררו את זעמו!
התשובה היא, שרבן יוחנן בן זכאי לא יכול לומר לו שאינו מלך, כי הרי ישנו פסוק מפורש שהוא מלך, וכיון שכך – זו המציאות, ומה שהלה אינו מודע לכך – אין זו סיבה שהמציאות תשתנה. אין מציאות זולת התורה, ובתורה כתוב באופן ברור שהוא מלך...!

פעם אחת הייתה אצל **הסבא מנובהרדוק** שעה דחוקה .הבית היה ריק מכול, לא היה מה לאכול. חושך קודר שרר בבית, לא היה שמן להעלות את הנרות .

בתו של הסבא, הרבנית יפה'ן ע"ה, היתה אשה חכמה וצדקנית מאוד, ואביה הסבא חיבבה עד מאוד.

פנה אליה אביה הסבא ואמר לה: "שרה'לה, אין דבר יקר בעולם מבית ריק, אין שום הון שבעולם שניתן לקנות בו דבר כה יקר ."אהה, גדלותו של הסבא!!! הוא היה שש ושמח על הניסיון כעל כל הון.

בנובהרדוק היו יודעים להערך רוחניות. הם ידעו כמה יקרה היא עת ניסיון. הסבא היה מדבר רבות כי צריך לשמוח עם הניסיונות. זו הרי הזדמנות לעבוד על המידות .כל הגדלות הזאת באה מכוח לימוד המוסר!

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, יצא צו מאת שלטונות הצבא האדום שכל איש מגיל 18 ומעלה שלא יתייצב לגיוס לצבא, אחת דתו להמית, נקל לתאר כי מלבד הפחד מהמלחמה הנוראה, היה הפחד מהגזירה נורא עוד יותר.
בישיבת נובהרדוק למדו באותה עת מאות בחורים, והם המשיכו לשקוד על התורה ללא פחד ומורא. עד שמאוחר יותר הודבקו מודעות ברחובות בהם צו חמור יותר שכולם מחויבים להתייצב בלשכת הגיוס, אל מול צו חמור שכזה כבר לא יכלו כל הבחורים לשבת בשלווה, ובקרב חלקם קמה תסיסה כלשהי שאולי הפעם עת להפסיק מלימוד בישיבה ולהתגייס לצבא, כי הרי נאמר וחי בהם ולא שימות בהם, ואין אנו מצווים למסור את נפשנו עבור לימוד התורה.
שמע **הסבא מנובהרדוק** על דבר התסיסה הקלה שמתחוללת בישיבה, קם בסערה וזעק: "מי קורא כאן מודעות?! שידביקו להם מודעות כרצונם ואנחנו נשאר בשלנו בלימוד התורה ביתר עוז ובמשנה תוקף!"
נגשו אליו מעט מבני הישיבה ושאלוהו: "הרי זה עניין של פקוח נפש, ואין סומכין על הנס?" השיב להם הסבא: "אין סומכין על הנס שייך רק בדבר שאין קיום העולם תלוי בו, אבל בדבר שקיום העולם תלוי בו, כגון קיום ישיבות כמאמר הכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה..." לא שייך לומר אין סומכין על הנס"

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

לקחי תורה ומוסר מהפרשה מהסבא זצ"ל

הבחורים.
פעם בא אליו בחור מהישיבה ובפיו בקשה: "עלי לשוב לביתי ואין בידי פרוטה להוצאות הדרך...!", מיד לקח הסבא מבתו הכלה את טבעת האירוסין שקיבלה מחתנה, הוא משכן אותה ולווה תמורתה כסף ונתן לבחור הנזקק.
***
היה ירא חטא מאוד. פעם הלך ברגל מ'ברדיטשוב' ל'זיטומיר', ולא הסכים לעלות לעגלה בשום אופן, כי חשש לשעטנז בכיסאות.
תלמידו המובהק הג"ר יואל ברנצ'יק זצ"ל הצטרף אל הסבא בדרכו לייסד ישיבה ב'ביאלסטוק', הם הלכו ברגל כל הלילה, ורק לפנות בוקר נזדמנה להם עגלה, ומחמת עייפותם הרבה נרדמו מיד כשהתיישבו בה.
לפתע התעורר הסבא בבהלה, ושאל בחרדה: "האם איחרנו זמן קריאת שמע?", "לדעת הגר"א עדיין לא איחרנו זמן קריאת שמע!" – ענה ר' יואל.
לאחר שבע שנים נפגשו שוב הסבא ור' יואל, ושוב שאל אותו הסבא: "האם אתה בטוח שלא איחרנו בשעתו זמן קריאת שמע, או שאמרת כן להפיס את דעתי....?"
וכעבור שש שנים, שוב נפגשו הרב והתלמיד, ושוב אמר הסבא לר' יואל: "עדיין חוששני לאותו איחור זמן קריאת שמע..."
***
פעם בערב שבת השאיל משכנו לאכסניה, תושב מוסקבה, מברשת לנקות את בגדיו לכבוד שבת, כשרצה להשיב לו אותה, גילה כי הלה כבר הלך לבית הכנסת לתפילת 'קבלת שבת', וכשרצה לעשות זאת במוצאי שבת, התברר כי הלה ארז את מטלטליו ועזב כבר את האכסניה.
המברשת נותרה בידי הסבא, והצטער מאוד על שאינו יכול להשיבה לבעליה, ומאז תמיד היה מחזר אחר אותו אדם, ובכל מקום שהגיע חיפש אחריו או אחר מכריו.

שבע שנים אחרי אותה שבת, פגש באחת ממסעותיו אדם שהציג עצמו כמוסקבאי, וכמובן מיד שאל אותו הסבא אם הוא מכיר את בעל המברשת, וכששמע הסבא כי הלה שכנו של המשאיל, שמח שמחה גדולה עד מאוד, ומסר לידו את המברשת על מנת שישיבה לבעליה...

וַתֵּצֵא דִינָה בַּת לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב... (לד א)
'וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר', רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן אָמַר כְּתִיב 'אַל תְּתַהֵלֵּל בְּיוֹם מָחָר', אַתָּה אֲמַרְתָּ: 'וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר', לְמָחָר בְּתֹךְ יוֹצֵאת וּמִתְעַנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וַתֵּצֵא דִינָה בַּת לֵאָה'. (בראשית רבה עג ט)
מרן הסבא מנובהרדוק זי"ע מאריך לבאר בספר 'מדרגת האדם' (בדרכי הביטחון פרק ג') שכל ענין המקלות שפיצל יעקב אבינו ליחם הצאן, לא היה חיסרון באמונה ובביטחון, כי דאג על משכורתו, אלא עשה כך כפועל שעושה מלאכתו באמונה, כי ע"ז יתרבו הצאן יותר, כי בלי הצבעים לא יתכן העיבור, עיין שם.
ומכל מקום, אף שהיה יעקב אבינו שלם במדרגת הביטחון, אף על פי כן העידו חז"ל כי לפי מדרגתו העליונה במדת הביטחון נחשב לו למכשול מה שחשב אודות מחר, ואף שנתבאר שלא היה זה חיסרון בביטחון ודאגה על המחר, מכל מקום דקדקו עמו כי אל לו לחשוב על מחר כלל, ולפי דרגתו העליונה נחשב לו לפגם.
ולו הלך תיכף מלבן ולא היה מתעסק כלל על ענין המחר, לא ארע מעשה דינה, שהיה כעונש על דבריו, כדברי המדרש הנ"ל.
ומסיים הסבא ומקיש הדברים למעשה: "וכל שכן מי שמהרס כל מעמדו במדרגת הביטחון בשביל דאגת מחר, שכל דאגתו הוא בעיקר לענין שאלות החיים של מחר, ודאי שאין לך מכשול גדול מזה".

דברי תורה ודברי מוסר, שירי מוסר, תקנות, רשימות ועוד.
מאת הגאון **רבי הלל ויטקינד** ראש ישיבת נובהרדוק.

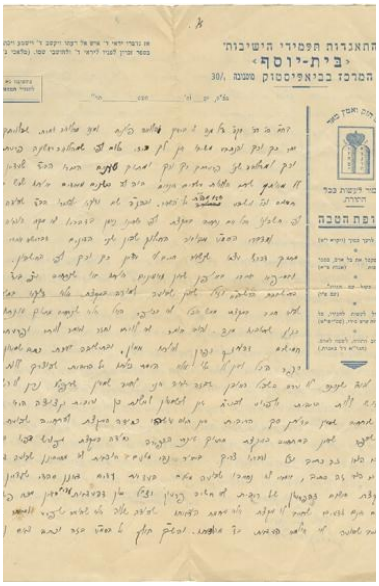

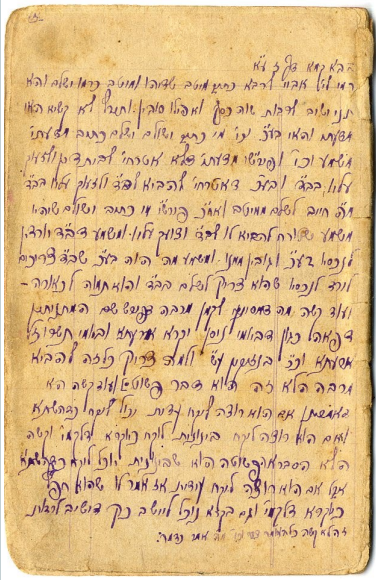

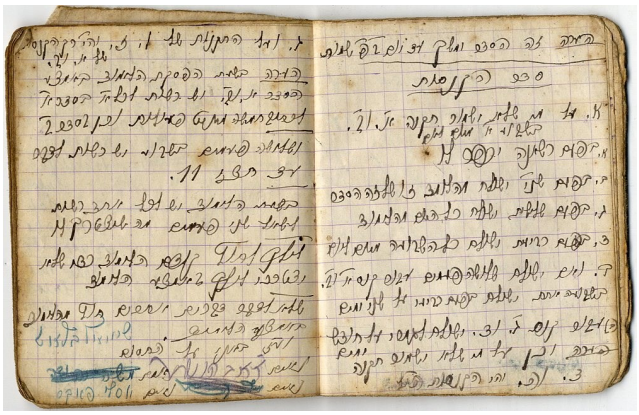

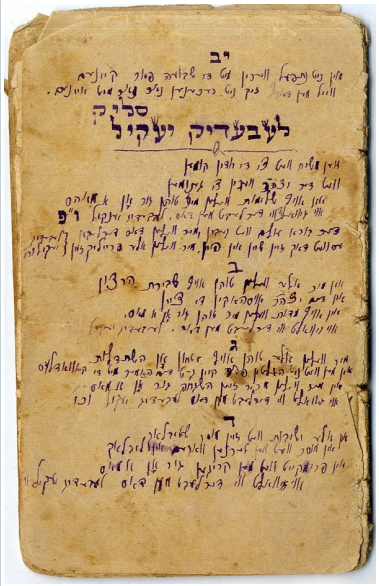

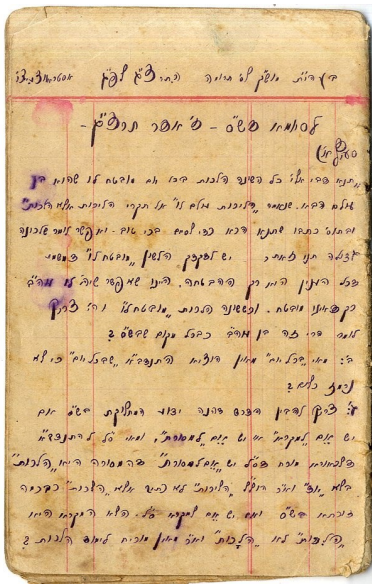

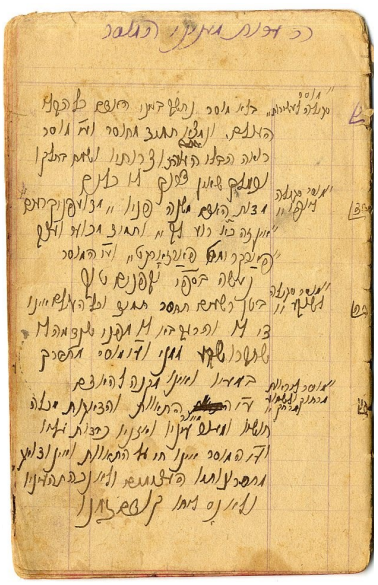

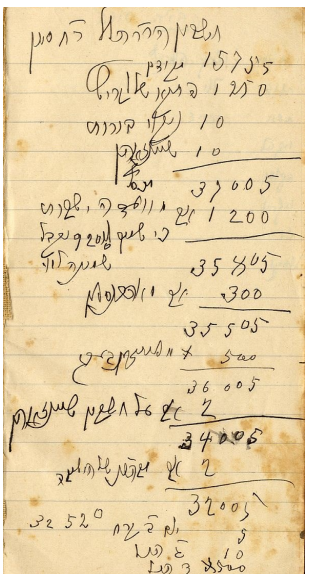

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

פתגמי ומאמרי מוסר מהסבא מנובהרדוק זצ"ל

א] אם האדם היה טורח בשביל הרבים אך במידה שהוא טורח לצורך בן אחד היה עושה לו בנים לאלפים.

ב] יתרון דרך הגבורה על דרך הוותרנות כיתרון נוסע במסילת הברזל [רכבת] על הנוסע בסוסים נוסע בזול בלי נדודי מסע ומגיע בהקדם למטרה.

ג] בתחילה חשבתי אעבוד כל כך על תיקון הנפש עד שאגיע לזה שמעצמי אחשוב טוב ומעצמי אעשה טוב עכשיו נוכחתי שתמיד צריך האדם להתחזק שיחשוב טוב וצריך להתחזק שיעשה טוב.

ד] השכל הכי גדול הוא "ואני בתומי אלך."

ה] רחמנות במקום רחמנות זה אמת בצורת אמת אכזריות במקום רחמנות זה שקר בצורת שקר רחמנות במקום אכזריות זה שקר בצורת אמת אכזריות במקום אכזריות אמת בצורת שקר.

ו] אילו בא עני לעשיר קמצן ואכזרי והיה משתטח לפניו שלא יקבל שום פרוטה משום אדם בשום אופן חוץ ממנו והעשיר רואה שמקיים מאמרו בפועל יכמרו רחמיו עליו על אחת כמה וכמה אם יעשה כן הנברא לבוראו שירחם עליו.

ז] אם יסע אחד בספינה ההולכת ממזרח למערב ובאמצע הדרך יתחרט מניסיעתו ויחזיר פניו ממערב למזרח בתוך הספינה לא תועיל חזרתו, כן המתקן איזה ממעשיו הרעים ועצם האדם שלו מחובר לחברת פועלי און.

ח] אדמו"ר ז"ל אמר לאחד בימי המלחמה שהיה מפחד מי סברת שהאדם הוא אור או דוחן שמבשלים אותו בקדירה ואוכלים אותו? הלא הכל בידים שמים.

ט] אדמו"ר ז"ל אמר על אחד מגדולי הישיבה "דער הימל ליגט אהם אויפן קאפ" שהיה דבוק מאוד בדרכי השגחה ובטחון.

י] עבודת הרבים צריך להיות כמו מלבוש שיוכל ללובשו ולפושטו לפי הצורך.

יא] הבירור על האמת האנושי הוא הצדק הנשקף מן השמים כי רק אז כשימסור לרצון ה' יהיה בטוח שהשיג האמת.

יב] כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת כי יסוד המילי דעלמא הנכונה כשבנית על מילי דשמיא.

יג] כלי זכוכית שנשבר אם הוא בבית אין לו תקנה אם הוא בבתי החרושת יש לו תקנה גם לעשותו בצורה נכבדת כן "בבית המוסר" יש תקנה לכל החסרונות.

יד] אם ימצא האדם ב"מקום עבירה" לא יועיל לו גם אם יראה הגיהנום מחלון אחד והגן עדן מחלון שני.

טו] הפילוסופים בכשרונם וכוחם דומים למי שיש בידו אוצר רב ונכנס לחנות של מלח הנה אין לו "מה" לקנות. ויש מאנשי התורה שדומים למי שנכנס לחנות של כלי זהב ואבנים טובות ובידו מטבע קטנה הנה אין לו "במה" לקנות.

טז] מעולם לא חשבתי אם יכול אני לעשות אלא אם צריך אני לעשות.

יז] ביקורת העולם דומה לרופא שיכול לעשות הניתוח ולא האיחוי שמביא לאבד עצמו לדעת אבל מוסר התורה דומה לרופא שיכול לעשות הניתוח וגם האיחוי והאדם העוסק בה מרגיש חסרונו וגם רפואתו.

יח] העולם דומה למפה קצרה על שולחן רחב וכל אחד מושך לעצמו.

יט] העולם דומה לאכסניא מי שיושב בחדרו מביאים אליו ומי שהולך בעצמו לבית הכיריים זה עושנו שלוקח בעצמו כן מי שיש לו בטחון מושיטין אליו והרודף אחר ההשתדלות זה עושנו שצריך להשתדל.

כ] הרוצה לעשות ונצחון על חבירו נעשה בזה מנוצח מעצמו ולבסוף יהיה מנוצח גם מחבירו.

כא] כעס הוא כף-מבשל של זהב וצריך האדם להתבונן באיזה תבשיל לערב.

כב] יש מי שמרחיק עצמו מלקבל חנופה כדי להגדיל החנופה.

כג] המחשבה האמיתית דומה אצל המתחיל כציפור האחוזה ביד אם יצמצם את היד יקצר נשימתה ואם מרחיב פרוח תפרח.

כד] התפילה בהתפעלות היא הבחינה על מצבו המוסרי. ועל עבודת המידות הבחינה מהנהגתו בבית המדרש.

כה] הגזר דין היותר קשה לאדם הוא שישאר על טבעו הפראי.

כו] מי שלא עבד על תיקון ובירור מידותיו הרי הוא כסומא שלא ראה אורות מימיו.

כז] אילו ידעתי שיש במדינת הים איש אשר יכל לברר לי האמת הייתי עוזב את כל אשר לי כדי להתלמד ממנו.

כח] בתיקון המידות יש שני דרכים או שיעבוד ברצון חזק להשיג פועל אמיתי או לחוך את עצמו בבירור מידותיו בהדרגה על ידי רשימת פעולותיו בכתב.

כט] הנותן מקבל יותר מהמקבל כי זה מקבל כסף וזה מקבל לב טוב.

ל] תמיד חפשתי במעשי שלילת השקר ועל חיוב האמת התפללתי "גל עיני" משוחד כל דהו.

לא] דעתו של אדם כמו אכסניא של הפקר כל מי שרוצה בא אצלו ומתנהג כבעל הבית.

לב] קשה לסבול בזיון ויותר קשה אם אינו יודע מפני מה הוא סובל.

לג] יום של חיי עוני אי אפשר להשיג בעד כל הון דעלמא כי אם יש לו כסף הוא מחוייב להוציאם.

לד] מי שקשה לו לעלות מעלה מפני הרגליו הרי הוא דומה לאיכר-כפרי שקשה לו לנסוע במדרגה הראשונה בעגלת המכונה מפני הזהירות מכיחו וניעו.

להּ] האדם צריך ליתן כל ימי המחר בשביל ה"יום" כדי שלא יתן כל ימי ה"היום" בשביל מחר אחד.

לו] האדם דומה לתרנגול בפשתן שהוא מוכרח להשאיר רגל אחת לעמוד עליו כדי להוציא רגלו השני כן שובר מידה אחת ומניח אחרת לעמוד עליו.

לז] אם היסוד הוא עקום אז כל מה שישתדל שמהיסוד והלאה יהיה ישר יהיה יותר עקום.

תקצר היריעה ויכלה הדיו אם נספר אף מעט מהתגברותו של הסבא זי"ע על יצרו, ומשליטתו המלאה עליו בכל שטחי החיים, הן ביראתו שקדמה לחכמתו, והן במידותיו הנאצלות, להרגין לב נדכאים ושפלים...

די אם נספר כיצד עזב את עולם המסחר שעסק בו, ונזרק באחת כל כולו לעולם התורה והיראה...

כאשר פגש הסבא לראשונה את הגאון רבי איצל'ה בלאזר מפטרבורג זצ"ל, שאל אותו ר' יצחק: "לאן פניך מועדות?", "ללייפציג, לסחור ביריד!" – השיב הסבא.

"ותורה מה תהא עליה?" – שאל ר' איצל'ה, "צריך אני לפרנס את משפחתי" – ענה הסבא – "אם לא אתעסק במסחר, במה נחיה...?"

"ובמה נמות..." – הוסיף ר' איצלה לייסר את הסבא – "מה נענה ביום הדין...?!"

דברי רבי איצלה שיצאו מן הלב, נכנסו היטב ללבו של הסבא, והציתו בו שלהבת קודש ומיני אז דבק בתורת המוסר והיראה.

הרבנית ע"ה ספרה שתמיד כאשר חזר מבית המרחץ בערב שבת, היה חסר אחד מבגדיו, וכשנשאל על כך, התברר שמסר את הבגד לאחד הנזקקים.

תלמידו הג"ר ירוחם והפטיג זצ"ל סיפר שפעם בא לפנות בוקר לחדרו וראה שהדלת הפנימית מפורקת, לאחר העיון ראה שהסבא ישן עליה כשהוא מכוסה בגלימתו, ועל מיטתו ישן אחד הבחורים.

פעם בא אליו בחור מהישיבה ובפיו בקשה: "עלי לשוב לביתי ואין בידי פרוטה להוצאות הדרך...!", מיד לקח הסבא מבתו הכלה את טבעת האירוסין שקיבלה מחתנה, הוא משכן אותה ולווה תמורתה כסף ותן לבחור הנזקק.

היה ירא חטא מאוד. פעם הלך ברגל מ'ברדיטשוב' ל'זיטומיר', ולא הסכים לעלות לעגלה בשום אופן, כי חשש לשעטנז בכיסאות.

תלמידו המובהק הג"ר יואל ברנצ'יק זצ"ל הצטרף אל הסבא בדרכו לייסד ישיבה ב'ביאלסטוק', הם הלכו ברגל כל הלילה, ורק לפנות בוקר נדמנה להם עגלה, ומחמת עייפותם הרבה נרדמו מיד כשהתיישבו בה.

לפתע התעורר הסבא בבהלה, ושאל בחרדה: "האם איחרנו זמן קריאת שמע?", "לדעת הגר"א עדיין לא איחרנו זמן קריאת שמע!" – ענה ר' יואל.

לאחר שבע שנים נפגשו שוב הסבא ור' יואל, ושוב שאל אותו הסבא: "האם אתה בטוח שלא איחרנו בשעתו זמן קריאת שמע, או שאמרת כן להפיס את דעתי....?"

וכעבור שש שנים, שוב נפגשו הרב והתלמיד, ושוב אמר הסבא לר' יואל: "עדיין חוששני לאותו איחור זמן קריאת שמע..."

היה ירא חטא מאוד. פעם הלך ברגל מ'ברדיטשוב' ל'זיטומיר', ולא הסכים לעלות לעגלה בשום אופן, כי חשש לשעטנז בכיסאות.

תלמידו המובהק הג"ר יואל ברנצ'יק זצ"ל הצטרף אל הסבא בדרכו לייסד ישיבה ב'ביאלסטוק', הם הלכו ברגל כל הלילה, ורק לפנות בוקר נדמנה להם עגלה, ומחמת עייפותם הרבה נרדמו מיד כשהתיישבו בה.

לפתע התעורר הסבא בבהלה, ושאל בחרדה: "האם איחרנו זמן קריאת שמע?", "לדעת הגר"א עדיין לא איחרנו זמן קריאת שמע!" – ענה ר' יואל.

לאחר שבע שנים נפגשו שוב הסבא ור' יואל, ושוב שאל אותו הסבא: "האם אתה בטוח שלא איחרנו בשעתו זמן קריאת שמע, או שאמרת כן להפיס את דעתי....?"

וכעבור שש שנים, שוב נפגשו הרב והתלמיד, ושוב אמר הסבא לר' יואל: "עדיין חוששני לאותו איחור זמן קריאת שמע..."

פעם בערב שבת השאיל משכנו לאכסניה, תושב מוסקבה, מברשת לנקות את בגדיו לכבוד שבת, כשרצה להשיב לו אותה, גילה כי הלה כבר הלך לבית הכנסת לתפילת 'קבלת שבת', וכשרצה לעשות זאת במוצאי שבת, התברר כי הלה ארז את מטלטליו ועזב כבר את האכסניה.

המברשת נותרה בידי הסבא, והצטער מאוד על שאינו יכול להשיבה לבעליה, ומאז תמיד היה מחזר אחר אותו אדם, ובכל מקום שהגיע חיפש אחריו או אחר מכריו.

שבע שנים אחרי אותה שבת, פגש באחת ממסעותיו אדם שהציג עצמו כמוסקבאי, וכמובן מיד שאל אותו הסבא אם הוא מכיר את בעל המברשת, וכששמע הסבא כי הלה שכנו של המשאיל, שמח שמחה גדולה עד מאוד, ומסר לידו את המברשת על מנת שישיבה לבעליה...

בעקבות הפגישה עם הגאון רבי ישראל סלנט'ער זצ"ל שתתואר כאן, דבק בו הסבא זי"ע והלך אחריו כשבוי ביד שובין...

היה זה באחד ממסעותיו של הסבא לעיר 'ממל', שם פגש את רבי ישראל ושוחח עמו בעניינים העומדים ברומו של עולם. תוך כדי שיחתם נודע לרבי ישראל שהסבא כבר שכר עגלה כדי לחזור הביתה בתום הפגישה, ואז האיץ בו רבי ישראל שיחזור לאכסניתו, כי אולי יחפש אותו העגלון, ומשלא ימצא אותו, תגרם לו עגמת נפש, "על אף שיחתנו החשובה" – הסביר רבי ישראל – "אסור לעשות זאת על חשבון הזולת..."

רגישותו של רבי ישראל, הקסימה מאוד את הסבא, ומיני אז נקשר בו ובתורתו, עזב את מסחר העולם הזה ודבק בחיי העולם הבא.

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

מאמר לזכרו של הסבא, מאת רבי דוב כץ, 'תנועת המוסר'

רבי יחזל הורביץ וישיבת נובהרדוק

ר' יחזל היה איש הקיצוניות והעיקביות. כשם שקודם, בזמן שהחשיב את הפרישות לדרך חיים, נהג בה עד קצה האחרון, כן בזמן שהכיר את העסקנות לדרך הנכונה התמסר לה בכל מרצו ועוז נפשו. התקיימה אז בקובנה קרן מיוחדת מכספי הנדיב ע' לחמן, במטרה לייסד כוללים לאברכים. ר' יחזל העמיד את עצמו לשירותו של המפעל הזה והחל לייסד מוסדות תורה לאברכים. את הכולל הראשון יסד בעיר לובץ שעל יד נובהרדוק. משם עבר לערים שונות ופרש רשת של מוסדות כאלה. מהם בערים: שבלי, דווינסק, מינסק, וורשה, ברדיצ'ב, נובהרדוק, אודיסה, לידא, זטל.

ר' יחזל הכניס בלבותיהם של האברכים האלה שאיפה להרבצת תורה ויראה והשפיע עליהם לעסוק בייסוד ישיבות. וגם אלה שנלקחו לרבנות, יסדו במקומותיהם בערים השונות שברוסיה, ישיבות קטנות וגדולות. כך הלכו ונתרחבו הפעולות להפצת תורה, והגיעו לממדים של תנועה. ויש אשר ר' יחזל בעצמו היה מייסד ישיבות על יד הכוללים.

לאחר זמן קצר, נמלך ר' יחזל לייסד ישיבה גדולה של בחורים בעיר נובהרדוק, ולרכז בה את גידולי הישיבות הקטנות. את היסוד לישיבה זו הניח בשנת תרנ"ו בערך. במשך זמן קצר, התלקטו אל הישיבה שלוש מאות בחור, מלבד כולל האברכים שהתקיים באותו זמן בנובהרדוק, שמנה כשישים איש.

ר"מים מיוחדים לא מינה ר' יחזל בישיבתו. סיבת הדבר לא ידועה. יש לשער שלא רצה שיתבצר בישיבה כוח אישי חשוב בלעדו, העלול במשך הזמן להפריע לו לנהל את הישיבה כפי שיטתו ורוחו. הוא חילק את הישיבה לחבורות, בהתאם לגיל ולדרגת הלימוד, והעמיד בראש כל חבורה אברך גדול בתורה או מבחירי התלמידים שבישיבה, שידרשו לפניהם בחידושי תורה. במשך שנות קיומה של הישיבה בנובהרדוק, שימשו בתפקיד זה: חתנו ר' אלתר שמואלביץ; ר' ירוחם ורהפטיג ור' שמחה סוקולובסקי ממוש.

שיטה זו של החבורות הצליחה, ובשעה שהיו עוסקים בשיעוריהם, הגיעו הפלפולים לריתחה רבה וכל הישיבה היתה כמרקחה. גם ר' יחזל בעצמו היה מתערב בפלפולים אלה, ובהם היה מתגלה כוחו הרב בתורה.

ר' יחזל הנהיג בישיבתו כיסוד עיקרי את לימוד המוסר, אשר בו ראה את מגמת חייו. לפי שיטתו, עיקר היעילות שבלימוד המוסר היא בהתלהבות ובהתרתחות הרגשות, ובצורתו זו קבעו בישיבתו.

רבי יחזל נוכח המהפכה הבולשביקית

בשנת תרע"ח התחוללה מהפכת הבולשביקים שעלו לשלטון. נערכו מלחמות בין צבאות שונים, השתוללו כנופיות רבות, ובכל המדינה השתררה אנדרלמוסיה רבה. רובם של הצבאות הנלחמים והכנופיות עינו את היהודים וערכו בהם בכל הזדמנות פרעות, ומאות אלפי יהודים נשדדו ונרצחו. מלבד זה השתרר רעב במדינה, פרצו מחלות ומגיפות ונתרבה השוד והחמס, וכל הדרכים היו בחזקת סכנה.

אולם תלמידי ישיבות נובהרדוק לא התחשבו בכל המצבים והתמורות, ובכל התקופות הפרועות הללו המשיכו תוך סיכון נפש בפעולותיהם הנועזות למען הרבצת התורה והפצת היראה. היו תמיד בתנועה, נדדו ממקום למקום בלי רשיונות או ברשיונות מזויפים, גנבו גבולות, פרצו מחסומים וכדומה - כדי לייסד ישיבות ולשמור את הקשר בין ישיבה לישיבה ואת המגע עם ראשם ורבם ר' יחזל.

באותה עת חירום השתמשו ברוסיה רק ברכבות של משא והן היו מלאות נוסעים, עד אפס מקום, בעיקר חיילים מבין הצבאות השונים ורוכלים שהיו מעבירים מזון ממקום למקום לשם רווחים ספיקולטיביים. ויש אשר מרוב הצפיפות וחוסר מקום בתוך הקרונות, היו רבים נטענים על גגות הקרונות או נתלים על צירי הדלתות והחלונות ועל הצלחות והשרשרות שבין קרון לקרון. בחברת האלמנטים הללו ובאמצעי תחבורה אלה, ניטלטלו גם תלמידי ישיבות נובהרדוק לשם ביצוע מגמותיהם הרוחניות.

גם ר' יחזל בעצמו היה מפליג באותו זמן בדרכים ולא נרתע מפני כל הרפתקה וסכנה. הוא שימש כעין המפקד הראשי העובר ממחנה למחנה לערוך מיפקד על חיילותיו. כמעט בכל שבת חנה בעיר אחרת. ויש שהיה עורך נסיעות שארכו ימים אחדים, לרגלי מרחבי רוסיה הגדולים. קרה באחת השנים, שבראש השנה נמצא בעיר קיוב, בשבת תשובה בחרקוב, וביום הכפורים בהומל, אם כי יש מרחק של מאות קילומטרים בין אחת לשנייה. למרות גילו הקשיש היה מלא מרץ וכוח עלומים, והיה קופץ ראשון לתוך קרונות הרכבת כאחד הצעירים, מטפס דרך החלונות, נתלה על המדריגות, אף בימי החורף הקשים, ונקלע ממקום למקום לחזק את הישיבות. ומענין שזקן זה היה מתאים את עצמו בדרכים לכל חברה, מתיידד עם כל סוגי הנוסעים ומתחבב על הכל. ולא פעם קרה שחיילים או אנשי כנופיות טפחו לו על שכמו לאות ידידות והפליטו מחמאות על חשבונו בגלל זרזותו, אמיצותו וחביבותו.

המצב הכלכלי והמדיני ברוסיה הלך ורע והאנדרלמוסיה גברה, עד שלעתים קרובות נפסקה לגמרי התחבורה בין מחוז למחוז, ואף ישיבות נובהרדוק לא יכלו לבוא במגע אשה עם אחותה. אבל גם אז מצאו תחבולות להחזיק קשר עם רבם הזקן, והיו מחליפים ביניהם מברקים. הם היו מודיעים לו על מצבם ומעמדם, והוא היה שולח להם הוראות עידוד וחיזוק. המברקים האלה היו מנוסחים ברמזים ובפסוקים כדי שהשלטונות לא יבינו תוכנם. פעם קיבל ר' יחזל מברק מישיבת סרטוב, שהרשות הסובייטית פקדה לסגור את הישיבה, והשיב להם בשתי מלים: "אב הרחמים", כלומר שימסרו נפשם על קדושת השם, כמו שכתוב בתפילת "אב הרחמים". הם קיימו את הצו, ובזמן שהופיעה באולם הישיבה פלוגת חיילים מזויינת, וקצינה ניגש אל המנהל כשאקדחו מושט כנגדו ודרש לסגור את המוסד, חושף המנהל את חזהו ואמר לו שהוא מוכן שיירו בו, ואחריו עברו וחזרו על דבריו - כל תלמידי הישיבה.

פעם נתקבלו מברקים מישיבת חרקוב: "חרקוב בוערת"; "חרקוב עומדת על הרוח", שמשמעותם היתה שהמצב בישיבה עומד בשיא ההתלהבות. (הערת שוליים 16: באותם הימים, נזדמן לו פעם לנסוע עם קבוצת בחורים ברכבת לכיוון העיר חרקוב. בהגיעם לעיר בכמץ, עלו חיילים מהצבא האדום על הרכבת לערוך ביקורת, ומשום מה הורידו את ר' יחזל עם קבוצתו מהרכבת וכלאום באחד מחדרי התחנה. לרגלי התנאים ששררו אז, שיריית בן אדם היתה דומה להסרת פקק מעל פי צלוחית, איימה עליהם סכנת מוות והבחורים נבהלו מאד. אולם ר' יחזל לעג להם וקרא להם שוטים, האם יש בכוחם של החיילים לעשות להם מטוב ועד רע. כשראה שדבריו לא הועילו, פקד עליהם לערוך "בורסה" בענייני ביטחון, והבחורים הסתדרו מיד זוגות זוגות, והחלו להתווכח ביניהם. לרגלי הרעש שהקימו, נזעקו כל אנשי הציקא והסתכלו עליהם בתימהון עד שחשבו אותם למשוגעים וגרשו אותם.)

לאחר שהצבא האדום ביצר את שלטונו במדינה, החל להדק את החגורה על התושבים ולהחדיר את האידיאות המהפכניות. בהיות מפלגת הקומוניסטים עויינת את הדת, לפי מצע תכניתם, התחילו גם להציק לישיבות ולגזור עליהן גזירות שונות: אסרו את לימוד התורה עד גיל שמונה עשרה; החרימו את בתי הכנסיות והפכום למועדונים; רדפו את הרבנים ואת תלמידי הישיבות, וחיבלו תחבולות שונות לעקור את הדת. בעיקר ביצעו את המשימה הזאת אנשי ה"יבסקציה" (הסיעה היהודית) שבמפלגת הקומוניסטים, שהתגלו אדוקים יותר מרבותיהם וכאויבי היהדות. תלמידי ישיבות נובהרדוק, לא נרתעו מהם ונכנסו אתם במאבק, הטיפו ללימוד התורה ולשמירת הדת, המשיכו לייסד ישיבות ולעשות למען חיזוק היהדות.

בשנת תרע"ט עבר ר' יחזל מהומל לקיוב וקבע בה מרכז לישיבות נובהרדוק. ...וכשלוש מאות תלמידים התכנסו לשם והתפזרו, לחמשה סניפים בחמשה רובעים של העיר. המצוקה בעיר היתה איומה, רבבות פליטים מכל הסביבה התגוללו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וסבלו חרפת רעב ומחסור בכל. נוסף לזה כבש הגנרל דניקין את העיר (בחג הסוכות תר"פ) וערך טבח ביהודים, ואימה חשכה נפלה על כולם.

אולם תלמידי ישיבות נובהרדוק לא נשברה רוחם, והם נהגו כמנהגם כתמול שלשום. ר' יחזל היה מלא רוח ביטחון ועודד את הכל. כל השיחות שלו באותה שעה הסתובבו מסביב למידת הביטחון. היה עומד על הפסוקים: "בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך, ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך" (הערת שוליים 17: ישעיהו נד), כלומר, אף שניכר קצף נורא על ישראל, אבל אין זה אלא לרגע קטן ולבסוף יסוככם ברחמיו הגדולים. לרוב היה גומר את דבריו בתפילתו של נקדימון בן גוריון: "רבונו של עולם! הודע שיש לך אהובים בעולמך !" (הערת שוליים 18: תענית כ).

הוא עורר גם לתשובה ולחיזוק משנה בעבודת היראה. בעיקר הלהיב בשיחותיו ביום הכפורים האחרון בחייו, והמריץ את תלמידיו לקבל עליהם קבלות גדולות ההולמות את מצב השעה וטירוף הזמן. ראש הקבלות צריך להיות: "להילחם כל החיים בעד האמת". דבריו הפיחו רוח מוצקה בלבות התלמידים, והם התאזרו בכוחות איתנים לא ליפול ברוחם ולהחזיק מעמד בנסיונות הקשים ביותר, עד לידי מסירות נפש.

לאחר חג הסוכות פשטה מגיפה איומה בעיר ובמשך שלושה חדשים נספו בה כחמשה עשר אלף איש. בעיקר פגע הדבר בפליטי העיר שהתגוללו בבתי כנסיות בצפיפות ובחוסר כל. בתי החולים העירוניים היו מלאים עד אפס מקום וכל בתי הכנסיות נהפכו לבתי חולים. גם תלמידי הישיבה בהיותם נמצאים בבתי הכנסיות נדבקו במגיפה ושישה עשר מהם מתו. רק שלושה תלמידים בלבד ור' יחזל, נשארו בבריאותם וטיפלו בחולים. קרה פעם שנפטר אדם במחלת הדבר ואנשי חברא קדישא פחדו לטפל בו, ובא ר' יחזל והכריז שהוא מוכן למלא תפקיד זה. מספרים עוד, שבבוקר אחד מצאוהו עומד בבתי השימוש שבחצר הישיבה ומנקה אותם כדי לסלק את הגורמים להתפשטות המגיפה.

בשעת סכנה כזו, לא נאות ר' יחזל למסור את הטיפול בחולים לאחרים. וכך המשיך לטפל בעצמו בחולים במסירות נפש, עד שנפל למשכב, וביום י"ז כסלו שנת תר"פ עלתה נשמתו למרומים.

עם הסכנה הגדולה שבדבר, מצד לגיונות הכנופיות שנמצאו אז בקיוב, נערכה לוויה גדולה לר' יחזל שהשתתפו בה מלבד תלמידיו- אלפים מתושבי המקום. רבני העיר נשאו עליו קינה והספד מר. באחרונה הספידו תלמידו המובהק ר' דוד בודניק. הוא שכב חולה בטמפטורה גבוהה. אבל בהגיע אליו הבשורה הרעה, קם ממיטתו להספיד את רבו והוא חזר על דבריו האחרונים, שצלצלו כעין צוואה, שיילחמו כל החיים בעד האמת. הוא גמר את דבריו בהצהרה: "לא מת הוא כי אם חי בקרבנו", וכל תלמידיו קיבלו עליהם באותו מעמד: "לבלתי סור מירושתו ולבלתי עזוב את דרכו."

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

ספרו של הסבא זצ"ל - 'מדרגת האדם'

בשורה טובה לשוחרי תורת המוסר בכלל ולתורת נובהרדוק בפרט: ספרו הידוע של מרן הסבא מנובהרדוק זצ"ל 'מדרגת האדם' יצא לאור כעת במהדורה חדשה, עם הוספות רבות וחשובות בס"ד.
את מאמריו הנפלאים הרצה מרן הסבא זצ"ל בהיכלי ישיבותיו הרבות שהיו פזורות ברחבי רוסיה ואוקראינה. לפני פטירתו כינס מרן הסבא זצ"ל את תלמידיו המובחרים והרצה בפניהם את עיקרי שיטתו הרוחנית הגבוהה. התלמידים, שהיו מורגלים בדבריו, העלו על הכתב את מאמריו, ולאחר מכן הגישו את הנכתב בפני מרן הסבא זצ"ל שעבר על הדברים, הגיה ותיקן, עד שהדברים נכתבו לשביעות רצונו.
אותם מאמרים יצאו לאור בתחילה בחוברות, ולאחר השואה, חתנו של מרן הסבא זצ"ל הגאון רבי אברהם יפה'ן זצ"ל הוציאם בספר אחד, ולאחר מכן הספר יצא בכמה מהדורות.
כעת הספר יוצא לאור במהדורה חדשה ומאירת עיניים ע"פ המהדורה הראשונה הנ"ל, עם תיקוני טעויות, הוספת מ"מ רבים, הארות והערות ועוד הוספות רבות. בתחילת הספר הובא מבוא נרחב על מהלך ההדרת הספר ועל מהותו של הספר. כמו כן הובא בו מאמר נפלא על תולדות חייו הסוערים של מרן הסבא זצ"ל, עבודתו בקודש והקמת עשרות ישיבות ברחבי רוסיה ואוקרינה בכלל ובימי מלחמת העולם הראשונה בפרט.
הספר מכיל י"ב מאמרים על עיקרי עבודת האדם בעולמו, ובהם נידונים ענייני אמונה ובטחון, תיקון המידות, בירור המידות, תשובה, לימוד המוסר בהתפעלות, מעלת ועבודת החבורה בעבודת ה', מעלת ואופני זיכוי הרבים ועוד נושאים רבים.
רבים וטובים שזכו להגות במאמרי 'מדרגת האדם' העידו שהרגישו עליה והתעלות מעמקות ומרוממות המאמרים, מגילוי עורמות היצר ומדרכי השגת המעלות שניתן למצוא בו.
מן הראוי לציין את עדותו הנדירה של הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל בעל חידושי הגרנ"ט לספר ולמחברו, כפי שנשמעה מפי תלמידו המובהק של מרן הסבא זצ"ל הגה"צ רבי יצחק וולדשיין זצ"ל הי"ד, שאף היה זה שהעלה על הכתב את רוב מאמרי 'מדרגת האדם' מפי מרן הסבא זצ"ל:
"וכפי ששמעתי ע"כ עדות נאמנה מהגה"צ רבי יצחק וולדשיין השרשב'ר זצ"ל הי"ד, ששמע מהגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל, שאמר על ה'מדרגת האדם': שכל כך הצליח הסבא זצ"ל למצוא ולהמציא את כל 'המקום לטעות' שיש במהלך החיים של האדם – בין מצד התורה ובין מצד המילי דעלמא!" (קובץ שיחות מוסר להגה"צ רבי גרשון ליבמן זצ"ל).
יש מן העניין לציין עוד עדות נדירה על כח השפעתו של מרן הסבא זצ"ל, את עדות הגאון הקדוש רבי אברהם יעקב גורדון זצ"ל, מנהל רוחני בישיבת תורת חסד בבריסק ובעוד ישיבות, ומלפנים היה אב"ד בק"ק פינסק, כפי שכתב בהקדמת ספרו:
"ואני מכיר טובה לנשמת מו"ר הצדיק הג' המייסד ישיבת נאווארידאק, שזכיתי להיות בביתו באמצע המלחמה העולמית, שמו מהרה"ג הצדיק ר' יוזל זצ"ל בגן עדן נשמתו, והייתי בביתו שלוש שנים, ואי אפשר לשער גודל ערך מה שקבלתי ממנו מדברי קודשו, שהיה כח נורא בדבריו ולהפוך דעת האיש מקצה אל קצה" (נפש חיה, עמוד ח. הספר נדפס בסוף ספר תורת אברהם).

'מדרגת האדם'

ראש וראשון לכל, להבנת דרכו ושיטתו של מרן הסבא זצ"ל, הינו ספרו הק', שחלקו נכתב ע"י ממש, וחלקו נכתב על ידי תלמידיו הקרובים ביותר ממה ששמעו ממנו, ולאחמ"כ עבר את הגהתו המדויקת. ראוי לציין בזה את תלמידו המובהק ובעל נכדתו הגה"צ ר' יצחק ולדשיין זצ"ל הי"ד שערך את רוב הדברים שבספר והיה הרוח החיה והמרכזית בהו"ל של ספר קדוש זה.

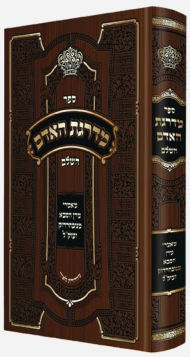

ב"ב מאמרי הספר ניתן למצוא בדיוק נמרץ ובשפה חדה וקולעת את עיקרי משנתו ב'עבודת עצמו', ובמאמר האחרון אף מאמר שלם וערוך על ענייני ' עבודת הרבים. '
מאמרים אלו לא נכתבו באופן תיאורטי שכלי קר ויבש בלבד . אלא באופן ברור וחי ממה שלחם כל חייו בגבורה עצומה כנגד טבעו ומידותיו, ומכך התווה דרך ברורה כיצד להגיע לתיקון העצמי והשלמות הרוחנית העליונה, ומכך יצא עם נזר הניצחון ממלחמה חזקה זו. הלומד את מאמרי מרן הסבא זצ"ל מבין את עומק נפשו ומידותיו היטב, כביכול מעין קריעת 'מסכה' מפניו של האדם, וגילוי פרצופו האמיתי, נטיותיו ורצונותיו כפי שהם באמת - מה שנקרא בשפה הנובהרדוקאית: **'בירור המידות'**
מאמרי הספר אף מובילים את הלומד בו - לאחר הכרתו את נפשו ומגרעותיו – לדעת כיצד יוכל האדם להשתנות לחלוטין מרע לטוב ע"י לימוד המוסר בהתפעלות ועבודת ה'פעולות' וה'פרטים' בהסבר נרחב ומקיף לכל סוג בעיה ומידה רעה - מה שנקרא בשפה הנובהרדוקאית: **'שבירת המידות'**
והכוונה הסופית בכל אלו היא - עם הדרכה מפורטת במאמרי הספר - לבטל את כל כוחות הרע הנמצאים באדם, ולמגרם באופן מוחלט, ולהשיג את כל המידות הטובות והמעלות העליונות ע"י עבודה מאומצת ועקבית עד לתוצאה הסופית והיא : ' **תיקון המידות'**
אם בכל השנה כולה למדו והעמיקו במאמרי מרן הסבא, ב'תקופה ' זו הסמוכה ליום פטירתו, הוסיפו יותר ויותר לימוד התמדה והעמקה במאמריו הק', כדי להבין את דרכי עבודתו ושיטתו הק', ולהשתדל ככל היותר ללכת בדרכיו . ראוי היה להאריך ולהסביר על מעלת מאמרים אלו, תוכנו של כל מאמר ומאמר, כיצד נערכו ונכתבו, כיצד והיכן יצאו לאור, כיצד התייחסו אליהם גדולי אותו הדור, ובכמה מהדורות יצאו לאור מאז ועד ימינו אנו . אך מפאת קוצר היריעה לא נוכל להרחיב בזה, ועוד חזון למועד בעזה"י.
אולם, אליה וקוץ בה. הלומד במאמרי מרן הסבא יכול לטעות שלומד הוא ב ' עוד ספר ' עם רעיונות מוסריים על פרשת השבוע ומועדי ישראל, ואולי אפשר גם לצטט מהם ולומר איזה 'וורט' טוב. היו כאלו שעוד הבינו מלימודם בספר זה, שכביכול הספר הינו 'השקפתי', ומורה הוא דעות בהנהגה עם קבוצה כזו או אחרת, או מורה לקיצוניות נגד שיטות ואישים שונים . אולם טעות חמורה היא לחשוב כך ! מטרת הספר היא אך רק לעורר את הלומד בו להכיר את ' עצמו ' היטב - מבלי לרמות את עצמו ח"ו – ולאחר מכן למצוא את הדרך הנכונה כיצד לרפא חולי נפשו עד כדי תיקון מגרעותיו.
ויותר מכך : הלומד במאמרים אלו בלי ' עבודה ' אמתית, לא יבין את עומקם של מאמרים אלו ! אלא הדרך כדי להבין ולהשכיל מספר זה היא רק להפך : ככל שיוסיף העמקה והבנה בכוחות נפשו וישתדל לתקנם - יוסיף הבנה אמתית במאמרי ספר זה.
ויסוד זה נמצא כתוב אף בדברי מרן הסבא כמה פעמים, ונציין דוגמא אחת בזה:
"נמצא שגם אחר ההכרה במהות התורה כי "דרכיה דרכי נועם" יש לאדם למצוא ולגלות את ' הפתח הכשר ', וזאת היא עבודה קשה וכו ' כי להרגיש את הפתח כשר לחסרון לא יוכל מצד ההכרה אלא מצד רצונו הטהור - שיהיה רוצה את האמת בלי שום נגיעה") ' תקון המדות פ"ב (ונשנה רעיון זה בכמה מקומות במאמריו . וידוע מאמרו המפורסם על זה: "רצון טהור - יורה לאדם דרכו!"
ובשולי הדברים נוסיף, שלכן היו כאלו ש'חקרו' את שיטתו וימי חייו של מרן הסבא, והסיקו מסקנות מוטעות, ועוד 'מצאו' ראיות לדבריהם ממאמרי הספר 'מדרגת האדם. ' וד"ל.

כתבי עת קבצים ועלונים שיצאו בישיבות נובהרדוק

התברכה נובהרדוק ביבול עשיר מאוד של חומר כתוב, שכלל מאמרים ושיחות שהופצו בין כל ישיבות נובהרדוק ותלמידיה. כל ישיבה מרכזית שכונתה : ' **סביבה** ' – שמסביבה היו רשת של ישיבות קטנות בעיירות שמסביב לישיבה, הייתה מוציא עלון שבועי, או קובץ חודשי שבהם היו כותבים טובי הכותבים את השיחות שנאמרו בין כותלי הישיבה ע"י ראשי הישיבה ומשפיעיה הרוחניים . כמו"כ הובאו בהם אמרות שיחות ועובדות נדירות ממרן הסבא זצ"ל וגדולי בעלי המוסר כמרן הגרי"ס ותלמידיו זיע"א. גם טובי העובדים' היו מעלים על הכתב את הגיגי ליבם וחיזוקים שונים בענייני העבודה והיראה . ישנו מאמר מקיף המתאר בהרחבה את שמות העלונים והקבצים מתי יצאו הם לאור וע"י איזה ישיבה ו'מרכז' וכדו' - מאמר זה התפרסם בעבר גם אל המבקש . ועתה נסתפק אנו בסקירה קצרה כדלהלן : קבצי ' **אור המוסר** ' ו ' **חיי המוסר** ' : הינם קבצים יקרים מאוד, שבהם הופיעו שיחות ומאמרים ממרן הסבא שלא נדפסו בספרו 'מדרגת האדם'. כמו"כ הובאו שם שיחות מגדולי תלמידיו של מרן הסבא, ובהם הסבר נרחב מאוד על שיטתה של נובהרדוק . כמו"כ בקבצים אלו ישנם שיחות ארוכות ויקרות שנאמרו כהספד על מרן הסבא, ובהם יסודות וסיפורים יקרים על עבודתו בקודש . כמו"כ הובאו שם מאמרים ובהם תולדות חייו של מרן הסבא בכלל, ועל תקופתו האחרונה ופטירתו בפרט . קבצים אלו רוכזו והוצאו לאור בספרים : ' אור המוסר ' ב"כ ו ' חיי המוסר ' ג"כ . היו עוד הרבה קבצים ועלונים כגון: **'דגל העובדים' 'הסביבות' 'דגל המוסר ' ' אל המבקש ' ' הבוטח ' 'החיים** ' ועוד כהנה וכהנה ונדירים הם מאוד . מכון 'דעת חכמה ' עוסק כעת בהו"ל מחודשת של כל עלוני וקבצי נובהרדוק הנ"ל.
בקבצים ועלונים אלו פורסמו בדרך קבע פתגמים קצרים מרבותינו בעלי המוסר.
מאמרים קצרים אלו כונסו והופצו בספרים שונים. ניתן למוצאם בספרים: **'קרן ליצהר'** ומשנהו ' **נר ליצהר** ' ובהם חומר רב על פנקסי הקבלות והעבודה המעשית שהיו בנובהרדוק, ואף הרגשות מוסריות שנאמרו בין ' העובדים ' בנובהרדוק, ובסופם הביא המלקט הרבה פתגמים שנאמרו ונכתבו בעלוני ישיבות נובהרדוק . כמו"כ ישנו ספר בשם : ' **פתגמים ומאמרים מגדולי בעלי המוסר** ' ובו הובאו פתגמים מרבותינו בעלי המוסר ע"י הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל, וממרן הסבא ישנה כמות נכבדה של פתגמים כאלו.
וב"ה, גם בדורנו יוצא עלון **'הסביבות'** אשר ממשיך להפיץ תורת נובהרדוק, ויו"ל בלשה"ק ובשפה הצרפתית. וכמובן עלון **'אל המבקש'** אשר מהוה במה להפצת דרכה של נובהרדוק, ודברי רבניה.

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

ניאחורי הניגון
ניגוני התעוררות נובהרדוק

תודה מיוחדת להרה"ג ר' **שלמה וינטרויב** שליט"א מחבר פירוש 'קול ברמה' על קינות, ומחשובי ת"ח בדור, על נתינתו בחפץ לב, את מילות השירים של ניגוני נובהרדוק ואת תרגומם ללשה"ק.

כל הזכויות, כולל המילים והתרגום, שמורות למו"ל. ©

לעבעדיג יענק'ל

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

א.

אז משיח וועט צו יד'ן קומען,
וועט די יצה"ר פון אלעמען וער'ן צו געגומען,
און יר"ש וועט צ'אך גיסען גאר אהן א מאס
אוי געוואלאלד, ווי דערלעבט מען דאס.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ב.

די גאנצע וועלט וועט זיין פול מיט ישיבעס,
גרויסע מרכזים און קלענערע סביבעס

און תורה וועט זייך לערנען גאר אהן א מאס.
אוי געוואלד, ווי דערלעבט מען דאס.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

דער בורא עולם וועט געב'ן,
מיר וועל'ן דאס דערלעב'ן,
עס וועט דאך זיין שיין און פיין,
און מיר וועל'ן אלע לומדים זיין.

ג.

אלע ישיבות וועל'ן זיין מוסר שטיבלאך,
און מוסר וועט זייך לערנען וואערעם און ליבלאך,
און בעלי מוסר וועלען זיין גאר אהן א מאס.
אוי גוואלד, ווי דערלעבט מען דאס.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

דער בורא עולם וועט געב'ן,
מיר וועל'ן דאס דערלעב'ן,
עס וועט דאך זיין שיין און פיין,
און מיר וועל'ן אלע ערליך זיין.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ד.

די גאנצע וועלט וועט לעב'ן מיט
בחטון אהן השתדלעס,
און מ'וועט זיך מעהר נישט בוק'ן צו די
האמער מיט די קאוואדלעס,
און געטליכקייט וועט דאך זיין גאר אהן א מאס
אוי געוואלד, ווי דערלעבט מען דאס.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

דער בורא עולם וועט געב'ן,
און מיר וועל'ן דאס דערלעב'ן
עס וועט דאך זיין זיס און פיין,
און מיר וועל'ן אלע גליקליך זיין.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

א.

כאשר המשיח אל היהודים יופיע,
יצה"ר מהם ייבטל ושוב לא יגיע,
יר"ש תהיה אז - עד לאין ערוך.
אוי געוואלד, איך זוכים להגיע לזה?

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ב.

כל העולם מלא יהיה בישיבות,
מרכזים גדולים וגם סניפים קטנים
במקומות מרוחקים,
ותורה תהא נלמדת עד לאין ערוך.
אוי געוואלד, איך זוכים להגיע לזה?

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ה' בחסדו יתן,
שנזכה ונחיה ונראה,
זה יהיה הרי יפה ונעים,
וכולנו לומדים נהיה

ג.

כל הישיבות בבתי מוסר יימלאו,
ומוסר יילמד בחשק ובהתלהבות,
ואנשים מלאי יראת שמים יהיו רבים
אוי געוואלד, איך זוכים להגיע לזה?

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ה' בחסדו יתן,
שנזכה ונחיה ונראה,
זה יהיה הרי יפה ונעים,
וכולנו מבקשי יראת שמים נהיה.

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ד.

כל העולם יחיה עם בטחון ללא
השתדלות,
ולא יוסיפו עוד להתשחוות לפטיש
ולמגל.
וקרבתה' תהיה עד לאין ערוך.
אוי געוואלד, איך זוכים להגיע לזה?

פזמון: לעבעדיג יענק'ל

ה' בחסדו יתן,
שנזכה ונחיה ונראה,
זה יהיה הרי מתוק ונעים,
וכולנו מאושרים נהיה.

אדם יסודו מעפר

א..

יעדער מוז דאס פארשטיין
פון וואנען ער קומט און וו ער מוז גיין
דאס לעבען איז שיין,
אבער נישט אויף לאנג
אז מ'טהוט דאס פערזעהן טהוט
שפעטער באנג
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר

ב.

דער מענטש, די וועלט איז איהם קליין
ער וויל נאר אלעס פאר זיך אליין
ער וועט קיינמאל נישט זאט,
ער וויל נישט פערשטיין
עס וועט קומען א צייט,
וועו ער וועט מחזן גיין
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר

ג.

רייס נישט איין קיין וועלט
יאג זיך נישט נאך געלט
וויל נישט, וואס ביי יענעם,
פערגעס נישט אין גהינם
מען ברענט און מען בראט פאר יעדער עבריה
מען פייניגט זעהר שטארק ס'איז א שראק און
א מורא
געדענק! אז אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

ד.

דער מענטש איז געבויט פון ערד און פון לחיים
ער וועט פערנארישט,
ער מיינט, אז דאס איז זיין היים
אבער אז מען גיט איהם א רוף, פערגעסט
ער אן אלעם
דער גוף וועט צעשמעטערט, פון אלעם
בלייבט א חלום
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר
ווייל אדם יסודו מעפר וסופו וסופו לעפר

א.

כל אחד חייב להבין זאת
מאין הוא בא ולאן הוא מוכרח ללכת
החיים יפים
אבל לא לעד

אם מתעלמים מזה מצטערים
כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

ב.

בן אדם, העולם קטן לו
הכל הוא חפץ רק לעצמו
אינו שבע לעולם,
אינו רוצה להבין
כי יבוא זמן
שיהיה מוכרח ללכת
כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

ג.

אל תתעצם לחטוף עולם,
אל תרדוף אחר ממון
אל תתאווה לאשר יש לאחרים
אל תשכח שבגהינם
שורפים וצולים על כל עבירה

מענים מאד קשה, איום ונורא
זכור! כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

ד.

האדם בנוי מעפר וטיט
רבות הוא נואל,
כשהוא סבור כי כאן הוא ביתו,
אך כשנותנים לו קריאה
שוכח הוא מהכל
הגוף מתפרק,
מהכל נשאר חלום.
כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

באחורי הגיגון
ניגוני התעוררות נובהרדוק

ווי די אבות אמאל - בעקבות אבותינו (חובר באמצע המלחמה)

א..
אויב עס איז געקומן דער טאג
ס'איז געפאלן דער שעה
וואס די תורה פארלאנגט פון אונז אלץ
פאר דער תורה פאר ג-ט
פאר דעם יודישען פאלק
געבען מיר אוועק אונזער בלוט
אונזער שמאלץ
זאל מען קעמען מיט אייזערנע קאמען
זאל מען שמייסען מיט ריטער אסאך
ווי באי די אבות אמאל אין רדיפות הדת
שרעקין מיר זיך נישט אפ פאר קיין זאך

ב.
אויב עס איז שוין געקומען דער טאג
ס'האט געשלאגען די שעה
וואס דער שטן פארלייגט זיך אויף אלץ
מען וועט פארלייגען אונז
אדער לעבען אין פיין
אדער לעבען אין העניג און שמאלץ
עס איז שוין פארטיג דער ענטפער ביי אלע
ניין! מיר לאזען די תורה נישט אפ
ווי די אבות אמאל אין רדיפות הדת
מיט שטאלץ מיט געהויבענער קאפ

ג.
עס איז דעקומן די צייט
אונזער גייטס נאך אמאל
פאר דער וועלט קלאר מאכען פון דאס ניי
עס איז בעסער צו זיין מיט די תורה אין קלעם
ווי ליגען אין שמוץ אויף דער פריי
וואס איז דא חוץ אלבען פון תורה
וונדען באשאטין מיט זאלץ
ווי די אבות אמאל אין רדיפות הדת
לאכען מיר זיך אויס פון אלץ

ד.
מיר גידענקען דעם טאג
וואס דער יודישער פאלק
האט געקראגען וואס ער היינט פארמאגט

א.
אם כבר הגיע היום
והוכשרה כבר השעה
אשר התורה דורשת מאיתנו
עבור התורה, עבור השם,
עבור העם היהודי
מוסרים אנו את דמנו
את חלבנו
שיסרקו במסרקות ברזל
שיצליפו בשבטים רבים
כמו בזמן האבות קודם רדיפת הדת
אין אנו נבהלים משום דבר.

ב.
אם כבר הגיע היום
והוכשרה כבר השעה
אשר השטן השתלט על הכל
יעמידו בפנינו את הבחירה
או לחיות ביסורים
או לחיות בדבש ושמן
כבר מוכנה התשובה אצל כולם
לא! אנו לא עוזבים את התורה
כמו באבות מקדם ברדיפת הדת
בגאון ובראש מורם

ג.
הנה הגיע הזמן
את רוחנו עוד הפעם
בפני העולם להבהיר מחדש
מוטב להיות עם התורה בצער
מלשקוע ברפש בחופש
מה יש מלבד חיי תורה
פצעים זרויים במלח
כמו באבות מקדם ברדיפות הדת
אנו צוחקים מהכל

ד.
אנו זוכרים את היום
אשר העם היהודי
קיבל את שהוא עתה סגולה בידו

האס האט קיין אקס נישט גישטערט
נישט געאירזשעט קיין פערד
נישט דער מלאך האט שירה געזאגט

פון דער הויך פון גער ערד פון די זייטין
איז "אנוכי" גיווארען ערקלערט
מיט די אבות אמאל אין דעם
גרויסען פאר טאג
האבען מיר אוין "אנוכי" גהעהערט

ה.
עס וועט נאך קומען דער טאג
די געהויבענע שעה
וואס אלץ וועלען אלע פארשטיין
אין די וועגין פון ג-ט
וואס איז גוט און וואס ניין
וועלען וויסען סיי גרויס און סיי קליין
עס וועט ארונטער די קנאה די שנאה
עס וועט ברענען די יראה ווי פלאם
עס וועט פול זיין די וועלט מיט
דעם וויסען פון ג-ט
ווי עס דעקט צו די וואסער דעם ים
ווי באי די אבות אמאל אין רדיפות הדת
שרעקין מיר זיך נישט אפ פאר קיין זאך

שום שור לא הפריע
אף סוס לא צהל
מלאך לא אמר שירה

ממרום מן הארץ ומן העברים
"אנכי" הוכרז
עם האבות מקדם באותו
בוקר גדול
שמענו גם אנו "אנכי"

ה.
עוד יגיע היום
השעה הנעלה
אשר כולם יבינו הכל
בדרכי ה'
מה הוא טוב ומה לא
ידעו בין גדול ובין קטן
הקנאה והשנאה יתבטלו
היראה תתלהט כמו שלהבת
העולם ימלא
בידיעת ה'
כמים המכסים את הים.
כמו בזמן האבות מקדם ברדיפות הדת
אין אנו נבהלים משום דבר

אל גינת אגוז ירדתי

אל גינת אגוז ירדתי, ירדתי לראות באבי הנחל, לראות באבי הנחל, לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים, לא ידעתי נפשי, לא ידעתי נפשי

דער אויבערשטער האט געהייס'ן	הבורא ציווה אותנו
ניסלאך קלייב'ן, ניסלאך רייס'ן.	אגוזים ללקוט, אגוזים לקטוף.
אבער ווי הויך זיינען די בוימאלאך,	אך מה גבוהים הם העצים,
און ווי קליין זיינען מיר קינדערלאך.	ומה נמוכים אנו הילדים.
ווי קנענען מיר דאס דערגרייכן,	איך נוכל להגיע,
ווי קענען מיר דאס דערגרייכן.	איך נוכל להגיע

יום הזכרון י"ז כסליו / 105 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

מאחורי הניגון

ניגוני התעוררות נובהרדוק

די ליכט / לדמותו של הסבא מנובהרדוק

לפני ששים שנה
הופיעה אורה גדולה
אושר לאנושות
איש לא פילל לכך.

מעטים ידעו עליה
מעטים ראו אותה
מעטים השתוקקו אליה
לא היה מי שידליקנה.

היא היתה בצד
מן הצד עמדה האורה
כל אחד היה רחוק ממנה
איש לא הבינה.

בערפילים היתה מכוסה
בין עננים חבויה
היה אז חושך בעיניים
לא נראה יפעת אורה.

האדמו"ר זכרונו לברכה
הופיע כגיבור חיל
לכולם - מזל ברכה
הוא האיר את כל העולם.

את האורה הוא הדליק
לעולם את האורה הביא
אליה מאד נצמד
גירש את אופל הלילה.

גופו מאתנו הלך
אורו עמנו נותרה
אין לה קץ
לעד היא נותרה.

אחוז בעוז את האורה ביד
נושאה בגאון בסבל ועינוי
היה חזק כקיר ברזל
אל תזניחנה לעולם.

הגשמיות העצומה של העולם
אותך בל תפחיד
כי זה שהאור ממנה נעלם
ממך את האור לא יכסה.

גלי הים
את הספינה לא יסיטו
רוחות לא יכבו הלהבה
אותה לתהומות לא ישליכו.

הפץ את האורה על פני העולם
לכולם את החיים לחדש

מבית כלא עשה משכן לא־ל
את כולם הוצא לחירות.

בכל מקום הכניסנה
לגרש את החושך מכל וכל
חשוף את הזוהר האמיתי
באורה יהיו הכל שרויים.

אתה העולם! מפני האור אל תפחד
מן האורה אל תברח
כי מתנומה היא תעירך
שאת נשמתן לא עוד תמכור.

לא עוד תשתעבד
לעבוד את הטבע
להאמין בכח אנוש
להיות מובל בעגלת ההמון.

תורת המוסר
מאירה את נשמת האדם
קרן אור הטהורה משמים
נחמת אנוש - היחידה.

בנובהרדוק אותה היצת
באוקראינה אותה זרעת
בגלל זוהרה השקר נמוג
את האמת שם הפצת.

כן בכל הארצות אל תשכחנה
צעד לשם בגאון ובאומץ
ראה שאור זה לא יכבה
רק לבנות! ללא שינה, ללא מנוחה.

אתה אוצר כוחות רבים
האורה אצלך דולקת בגבורה
נשא אותה בגאון
כל העולם יכיר בה.

הבט בכל סביבותיך
לאנשים רבים כבר הארת
צבא אלפים
כבר הוצאת מחשכת הליל

מה רעננים כוחות הנעורים
חיות רבה אצורה בהם
העולם חייב להצמד אליהם
האמת חייבת לנצח.

אתה אוצר כוחות רבים
האורה אצלך דולקת בגבורה
שא אותה בגאון
כל העולם יכיר בה.

סמוך לישיבת "נובהרדוק" השתרע יער רחב ידיים, אליו היה יוצא הסבא מנובהרדוק, רבי יוסף יוזל הורוביץ זצ"ל, להתבודדות וחשבון נפש.

באחד הימים גילה הסבא בקתה עזובה. התברר, שלפני תקופת הגיעו חוטבי עצים אל היער כדי לכרות עצים, והם שבנו את הבקתה במטרה שתשמש למגוריהם בתקופת שהותם ביער.

שמח הסבא על המציאה שהתגלתה לעיניו, ומיני אז הרבה להשתמש בבקתה, הביא לשם ספרי מוסר, התייחד בה עם קונו וערך את חשבונות נפשו באין מפריע.

לילה אחד הדליק הסבא את נרו, וכהרגלו ישב ללמוד בהתעלות מתוך השתפכות הנפש ודבקות בבורא.

השעות חלפו במרוצה, והסבא לא שת לבו לזמן החולף ביעף. רוכן הוא מעל ספריו ועמל במתיקות ועריבות התורה.

אולם נר, כדרכו של נר, מכלה הוא את חלבו וכבה. כמנהג אבותיו נהג גם נרו של הסבא, התכלה בחומו ודעך.

הבקתה התכסתה בעלטת הליל.

הסבא ישב ודמם. הן הקב"ה רואהו ברגעים אלה שרוי באפילה מול ספריו המשתוקקים לנעימת לימודו, אם כן בטוח הוא בישועתו. רק סבלנות.

לפתע נפתחה דלת הבקתה. דמות אדם נראתה בפתח, בידה נר דולק.

הסבא עקב אחר תנועות הזר המניח את הנר בפמוט הריק, יוצא אל הרוח הקרה ונבלע בחשיכה.

אינני יודע מה אתכם, אבל דומני שלבי לא היה עומד בחרדה. יער, חושך, איש זר נכנס לבקתה ללא הזמנה, מניח נר והולך... אני רק כותב והפחד מתחיל לחלחל...

אולם לסבא לא הייתה פונקציה של פחד מבשר ודם. ביטחונו העז בה' הותירו בשלוותו, והוא המשיך בלימודו ממקום שהפסיק. מה לו אם היה זה אליהו הנביא, מלאך או סתם שליח בשר ודם שנשלח מאת ה'? הלוא מטרת השליחות הייתה להאיר את הבקתה על מנת שהוא יוכל להמשיך בלימודו, וזה בדיוק מה שהוא עשה.

בבוקר, הסבא כיבה את הנר ולקחו עמו לישיבה, שם סיפר לתלמידיו את סיפורו, הקצה לו מקום למזכרת וקראו "נר הביטחון".

הבחורים נפעמו ממידת הביטחון שהייתה לרבם, וכל אימת שהסתכלו בנר הביטחון, היה לבם בוער באש האמונה.

* * *

שנים חלפו, שריפה פרצה בעיר.

בתי העץ היו למאכולת אש, וכל ניסיונות בני העיירה לגבור את לשונות האש היו כלעג לרש. בני הישיבה מיהרו להוציא את

שיר שכתב רבנו הסטייפלער זצ"ל על רבו הסבא מנובהרדוק זצ"ל

בשיר זה מתאר מרן זי"ע את המעשה הידוע אודות הנס הפלאי שהתחולל לסבא ע"י כח מידת הביטחון העצומה בה החזיק בכל עוז רוחו, "ביטחון כשיטת הרמב"ן", אשר התרחש בזמן שהותו בפרישותו המופלגת במעבה היער.

הסבא זי"ע החזיק במשך שנים רבות בשייריו של אותו נר ניסי, כאות וכמופת שהסכימו עימו מן השמים על דרכו במידת הביטחון. בשלב מסויים אירעה שריפה שכילתה את אותם שיירי הנר, ואז אמר הסבא שכנראה שא"צ להחזיק בראיות ובאותות על מידת הביטחון.

"ביער גדול וגבוה בין שדרות שקמה
בית קטן קבוע משנות קדם הוקמה,
ואחד קדוש ונורא מתבודד לו שמה
ועוסק בקדושה ובטהרה בתורת ה' תמימה.
ויעמול בתיקון המידות וירדפם עד חרמה...
והשיג כל החמודות, והתמימות והערמה
ועל בטחונו בקונו הנפלאה והרוממה
נתן ליבו ועינו מימים ימימה...
ובפרוס חשכת הליל, בנפול היקום בתרדמה
יגבור הצדיק חיל, בלימוד המסור בנעימה
ובאחד הלילות וזה שעות כמה
לומד הצדיק בהתפעלות בהשתפכות הנשמה,
ושעה אחר שעה חולפת ונעלמה
והנר דולק בדומיה עדי שמנו נשלמה.
והצדיק אביר תקוותו ובטחונו בקונו עצומה
להיות אור בביתו, היפלא מה' מאומה?
הנר אך כבה, ואיש נכנס פנימה
ונר הניח בענווה, ויעלם האיש פתאומה".

יום הזכרון י"ז כסליו / 107 שנה לפטירת הסבא זצוק"ל

גנזי נובהרדוק

פנקס נאוואַרעדאַק

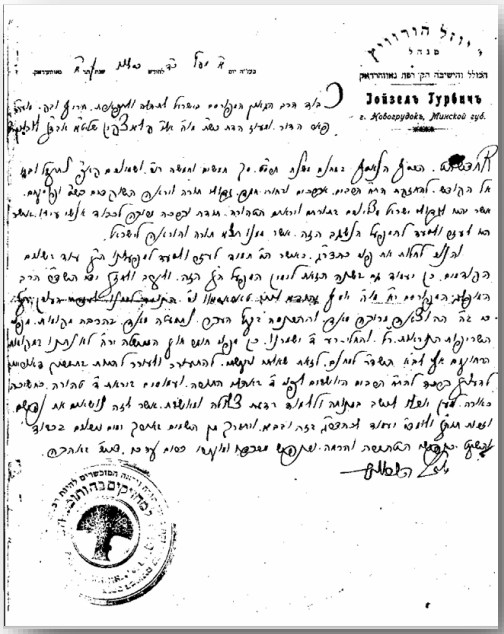

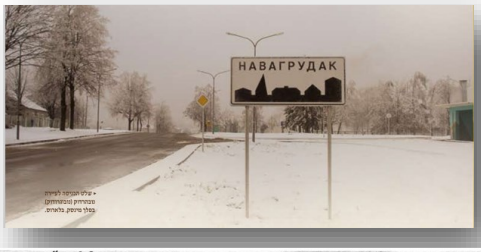



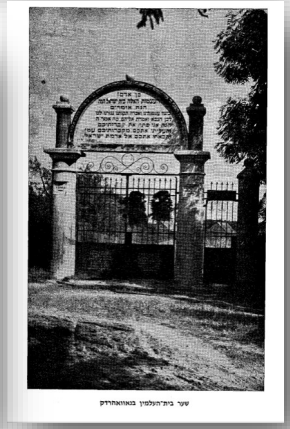



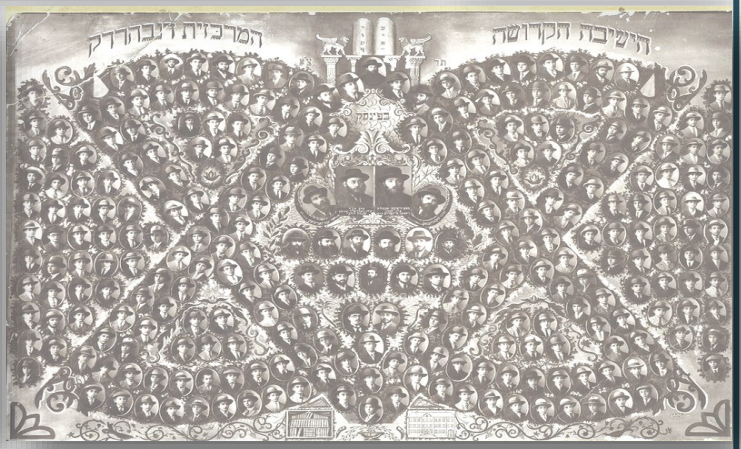





התמונות מימין לשמאל: 'פנקס נובהרדוק' ודברי ימי העיירה, שלט העיירה 'נובוגוד' כיום, מכתב התרמה מאת הסבא זצ"ל, שער בית הקברות בעיירה, תמונה מחיי העיירה, תמונת מחזור מהישיבה המרכזית, תמונת מחזור מישיבת בית יוסף אוסטרובצה, תמונה נוספת מאותה ישיבה. שער מדרגת האדם מדפוס ראשון, פאלטאווא, תרע"ט. ידיעה בעיתונות על העלאת עצמותיו לארה"ק, ותמונת מצבתו.





הודעה

לקראת יום הזכרון של
רבנו **יוסף יוזל הורביץ** זצוק"ל
ח"סבא מנובהרדוק"
תתקיים שיחה לע"נ

עליה לציון
אחרי תפילת מנחה
בברכת התורה

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים – "אוהל יוסף" - נובהרדוק
בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים
טל: 0533199720 דוא"ל: Ohelyosef1@gmail.com